

Lietuvos žaliųjų partijos programa

IŽANGA	1
I. EKOLOGINIS LAIKMETIS	2
II. GEROVĘ KURIANTI EKONOMIKA	8
III. SOCIALIAI SAUGŪS GYVENTOJAI	12
IV. ŽINIŲ VISUOMENĖ	16
V. GYVYBINGA DEMOKRATIJA	18
VI. VIENINGA EUROPA ATVIRAME PASAULYJE	21

IŽANGA

Moderniosios Lietuvos valstybingumas perkopė 100 metų žymą. Nepaisant visų praeities sunkumų, Lietuva išugdė laisvą ir kritiškai mąstančią visuomenę, gyvą ir veikiančią demokratiją, rinkos sąlygomis funkcionuojančią ekonomiką, valstybei būtiną stabilią infrastruktūrą. Gyventojai tikisi saugių ir pažangių ateinančių dešimtmečių, patikimai veikiančios ir piliečiams dėmesingos valstybės. Piliečių politinės organizacijos yra ta jėga, kuriai Lietuvos Respublikos Konstitucija suteikia ne tik teisę, bet ir numato pareigą bei atsakomybę inicijuoti siūlymus šalies gerovei kurti ir puoselėti.

Lietuvos žaliųjų partija (sutrumpintai – **LŽP**) kilo iš Sąjūdžio laikų visuomeninių organizacijų bei vėliau išsiplėtojusio antiatominio judėjimo ir buvo įkurta 2011 metais, Žemės dieną. Ji vienija sąmoningus, pilietiškai aktyvius ir šiuolaikiškai mąstančius visuomenės narius. Iš kitų politinių partijų LŽP išsiskiria ilgalaikiu požiūriu į šalies vystymąsi, siūlomais tvarios plėtros sprendimais, atliepiančiais ateities kartų interesus.

Pabrėžiame dėmesį ilgalaikiam požiūriui, todėl LŽP programos punktai paremti šešiais principais, įtvirtintais Pasaulio žaliųjų chartijoje: tvarumas, ekologinė išmintis, socialinis teisingumas, dalyvaujamoji demokratija, smurto atsisakymas, pagarba įvairovei.

Žaliosios politikos pagrindas yra *tvarumas* ir *ekologinė išmintis*, t. y. supratimas, kad žmogus – kaip gamtos dalis – gali gyventi tik puoselėdamas natūralią aplinką ir savo veiklai nustatydamas atitinkamas ribas.

Socialinio teisingumo esmė – išteklių paskirstymas, kai besąlygiškai tenkinami pagrindiniai žmonių poreikiai ir užtikrinamos tinkamos galimybės asmeninei ir socialinei raidai.

Dalyvaujamoji demokratija turi suteikti visiems piliečiams teisę reikšti savo nuomonę ir galimybę dalyvauti priimant aplinkosauginius, ekonominius, politinius ir kitus socialinius sprendimus, darančius įtaką jų gyvenimui.

Smurto atsisakymas (nesmurtinis veikimas) leidžia kurti taikos ir bendradarbiavimo kultūrą tarp valstybių, visuomenės grupių ir atskirų jos individų.

Pagarba įvairovei – kultūrinei, kalbinei, etninei, seksualinei, religinei ir dvasinei – išreiškiamą ginant visų žmonių teises be diskriminacijos, priimant ir pripažįstant kiekvieno individualumą, gerbiant kiekvieną gyvą būtybę.

Siūlome naują šalies vystymosi strategiją, teikdami modernų ekonominės ir socialinės plėtros modelį, atliepanti XXI amžiaus realybę ir tendencijas, su kuriomis susiduriame: klimato kaita, globalizacija, informacinių technologijų plėtra, urbanizacija, demografiniai pokyčiai.

Esminės LŽP nuostatos ir politiniai siekiai, išdėstyti šešiuose skyriuose, atspindi mūsų požiūriu svarbiausias kryptis Lietuvai: **ekologinis laikmetis, gerovę kurianti ekonomika, socialiai saugūs gyventojai, žinių visuomenė, gyvybinga demokratija ir vieninga Europa atvirame pasaulyje**. Juose pateikiame pagrindines (ilgalaikes) LŽP politines iniciatyvas.

Programą išplėtojo LŽP programos atnaujinimo komisija, atsižvelgdama į partijos narių pastabas ir pasiūlymus bei vidinių debatų rezultatus. Žymėdami Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį, programą sudarėme iš 100 punktų. Programa patvirtinta eiliniame LŽP suvažiavime 2018 m. spalio 27 dieną.

I. EKOLOGINIS LAIKMETIS

1. **Žaliosios politikos** atsiradimas pasaulyje ir Lietuvoje susijęs su įžvalga, kad Žemės ištekliai yra riboti, o beatodairiška žmogaus veikla ir intensyvi ekonominė plėtra kelia pavojų ekologiškai pusiausvyrai ir kiekvienos valstybės ateičiai. Žaliosios idėjos yra atsvara ir alternatyva iki šiol dominuojančiai trumparegei politikai, ignoruojančiai aplinkos apsaugą ir vadinamąsias „augimo ribas“ (angl. *The Limits to Growth*), kuomet manipuliuojant žmonių poreikiais, noru gyventi patogiai, skatinamas besaikis vartojimas.

2. **LŽP misija** yra vykdyti politiką, kuri kelia žmonių gerovę ir įgyvendina priemones, skirtas labiau saugoti, tausoti ir puoselėti šalies gamtinius išteklius (orą, vandenį, dirvožemį, miškus, žemės gelmių ir kt. išteklius) ir mus supančią aplinką. Siekdami tai išsaugoti ir perduoti ateities kartoms, turime pasiryžti esminiams žmogaus veiklos pokyčiams, plačioms ekonomikos ir visuomenės reformoms. Mūsų nuolatinė pareiga yra rūpintis, kad politiniai sprendimai Lietuvoje būtų priimami, atsižvelgiant į tvarumo ir poveikio aplinkai aspektus bei nuolat jų paisant. Aplinkos apsauga, jos tausojimas, puoselėjimas ir jos įvairovės išsaugojimas turėtų tapti svarbiu veiksnium nacionalinėje politikoje bei vietos savivaldoje, vienu pagrindinių kriterijų, formuojant biudžetus, teikiant valstybės ir savivaldybių paramą, taip pat skiriant ES lėšas įvairiems projektams.

3. Drauge su **aplinkosauginės lyderystės** valstybėmis Lietuva turi žengti į naują ekologinį laikmetį. Valstybė ir visuomenė išskirtinį dėmesį turėtų teikti tvariam vystymuisi, klimato kaitai ir prisitaikymui prie jos, taupiam ir efektyviam išteklių naudojimui, jų tausojimui, ekologiniam gyvenimo būdai, atsinaujinančiai energetikai, subalansuotam miestų ir regionų vystymuisi, netaršiam transportui, švariai aplinkai ir gyvūnų teisėms.

4. **Tvarus vystymasis** yra kertinis LŽP veiklos ir mąstysenos akmuo. Jį matome kaip naują žvilgsnį į žmogaus ir gamtos santykius ir siekiame, kad tvarus vystymasis Lietuvoje taptų gyvenimo būdo ir

ūkio funkcionavimo pagrindu. Įprastas vystymasis, pasireiškiantis intensyviu gamtinių išteklių naudojimu, nėra orientuotas į ateitį. Kai didindami gerovę, nepaisome ekologinių ir socialinių savo veiklos pasekmių, jos ilgalaikėje perspektyvoje nustelbia visuomenės ir ekonominės pažangos pasiekimus.

Turime pripažinti, kad tvarus vystymasis ilgalaikiu laikotarpiu apsimoka ne tik ekologine, bet ir ekonomine prasme. Toks vystymasis turi skatinti dabartinių kartų poreikių patenkinimą, nesumažinant ateities kartų galimybių. Tai įmanoma pasiekti keičiant vartojimo įpročius ūkyje ir gyvenamojoje aplinkoje, tausojant, taupant bei efektyviau naudojant turimus išteklius. LŽP siekia, kad šiandienos sprendimai ateities kartoms sukurtų pridėtinę (ekologinę) vertę, pereinant į subalansuotą ūkio vystymąsi pabrėžiant darnų integralumą su natūraliais aplinkos komponentais.

5. Mūsų užduotis yra įtvirtinti **ekologinio sambūvio rėmus**, kuriuose atsiskleistų ir būtų išnaudojamas šalies ekonominis potencialas. Todėl įgyvendinsime konkrečius aplinkosauginius nacionalinio, europinio ir pasaulinio lygmens tikslus, kurių privalės laikytis tiek vyriausybės, tiek ūkinės veiklos subjektai.

6. **Klimato kaita** jau vyksta, o jos poveikis pastebimas ir Lietuvoje – besikeičiantys metų laikai, temperatūros ir kritulių rodikliai, ekstremalių atmosferos reiškinių dažnis ir stiprumas, jūros lygio kilimas, invazinių rūšių plitimas ir kita. Šis poveikis ilguoju laikotarpiu didės ir gali tapti nevaldomas, jeigu Lietuva – kartu su kitomis pasaulio valstybėmis – nesiims aktyvių ir ambicingesnių klimato kaitos švelninimo veiksmų.

Klimato kaitą sukeliantis šiltnamio efektas stiprėja, nes atmosferoje toliau kaupiasi jį sukeliančių dujų kiekis. Lietuvos CO₂ pėdsakas pasauliniu mastu nežymus, tačiau šalies ekonomika CO₂ atžvilgiu yra intensyvi. Nors po nepriklausomybės atgavimo Lietuvos CO₂ (ekvivalento) emisijos staigiai sumažėjo, tai priskirtina tik vienkartiniam ekonomikos nuosmukio efektui. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos duomenimis, Lietuvos metinės CO₂ (ekvivalento) emisijos nuo 2000 m. nesumažėjo ir netgi didėja.

7. Klimato kaitą matome kaip esminį iššūkį, kuris Lietuvai ne mažiau aktualus nei kitoms pasaulio valstybėms. Kartu su kitomis išsivysčiusiomis šalimis Lietuva turi sparčiau mažinti **CO₂ pėdsaką**, užtikrindama Paryžiaus susitarimo įgyvendinimą. Siekiame, kad Lietuva savo klimato kaitos švelninimo pastangomis lygiuotųsi į pažangiausias Europos valstybes ir tarptautiniu lygiu būtų žinoma kaip aktyvių ir ambicingų klimato kaitos švelninimo veiksmų šalininkė.

8. Klimato kaita yra kompleksinė problema, reikalaujanti esminių sprendimų ir pokyčių visose valstybės gyvenimo srityse – nuo energetikos, mokesčių sistemos, žemės ūkio ir transporto iki švietimo ir mokslo sričių. Ypatingą dėmesį skirsime kompensacinių mechanizmų sukūrimui ir pakankamo finansavimo užtikrinimui **klimato kaitos švelninimo projektams** Lietuvoje bei besivystančiose šalyse.

Ilgalaikė iniciatyva: Nulinio CO₂ Lietuva

Mūsų ilgalaikis tikslas – nulinio CO₂ (arba CO₂ neutrali) Lietuva, kurioje ekonomika nepriklausoma nuo iškastinio kuro naudojimo (jį pakeičia atsinaujinantys energijos šaltiniai), o gamtiniai išteklių naudojami taupiai ir efektyviai.

LŽP siekia nacionalinėje klimato kaitos valdymo politikos strategijoje ir jos įgyvendinimo plane įtvirtinti ilgalaikį tikslą Lietuvai pasiekti šiltnamio efektą sukeliančių dujų neutralumą ne vėliau kaip 2050 m. Taip Lietuva savo teisingu įnašu (angl. fair share) prisidės prie pasaulinio atšilimo apribojimo iki 1,5°C.

Šio tikslo siekiame siūlydami rinkėjams ir politiniams partneriams savo išskirtinę

kompetenciją klimato kaitos švelninimo srityje. Mes plėtojame ir viešiname politinių sprendimų paketą, kaip CO₂ neutralumas gali būti realiai įgyvendintas iki 2050 m.

9. **Prisitaikymas prie klimato kaitos** tampa vis aktualesne tema politikoje, ekonomikoje ir kasdieniame gyvenime. Nuo pramoninio perversmo pradžios vidutinė temperatūra Žemėje pakilo bent 1°C. Net ir dėdamos visas pastangas švelninti klimato kaitą, pasaulio valstybės – tarp jų ir Lietuva – neišvengs tam tikro klimato kaitos efekto, kuriam reikia ruoštis. Poveikis bus juo didesnis, kuo vėlesnis ir lėtesnis bus pasaulio valstybių atsakas į šią globalią problemą.

Prisitaikyti prie klimato kaitos reiškia imtis tinkamų vietinių priemonių ir veiksmų, siekiant išvengti ar minimizuoti neigiamą klimato kaitos poveikį, arba pasinaudoti klimato kaitos privalumais ir jos teikiamomis galimybėmis. Gerai suplanuoti ir ankstyvi adaptavimosi veiksmai valstybei apsimoka finansiškai ir ilguoju laikotarpiu išsaugo daug žmonių gyvybių.

10. LŽP siekia, kad politikoje, ekonomikoje ir visuomenėje plistų supratimas apie prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmų būtinybę. Valstybė turi aktyviai įgyvendinti paruoštą išsamią **adaptacijos strategiją**. Kreipiame dėmesį į tai, kad miestų planavimo, projektavimo ir statybos, žemės ūkio ir miškininkystės, gamtinių ekosistemų ir pajūrio išsaugojimo bei kitose srityse būtų gerinamas atsparumas (mažinamas pažeidžiamumas) ilgalaikėms klimato kaitos pasekmėms.

11. **Ekologinis gyvenimo būdas**. Tvarus vystymasis galimas tik tada, kai šiuo principu vadovaujasi kuo daugiau žmonių, suprasdami savo asmeninę atsakomybę ir tinkamus veiksmus. Tvarius vartojimo įpročius, sąmoningumą ir ekologinį gyvenimo būdą formuoti turi padėti jų diegimas šeimoje, švietimas mokyklose ir darbovietėse, viešos diskusijos. Nors atskiro žmogaus poveikis problemos sprendimui yra labai mažas, ekologinio gyvenimo būdo propagavimas užtikrina, kad vėliau tiems patiems žmonėms dalyvaujant įmonių, organizacijų ar valstybės valdyme bus laikomasi tų pačių ekologinių principų ir taip daromas daug didesnis poveikis.

Būtina užtikrinti ir tinkamą pasirinkimą – informaciją apie prekių ekologines savybes, pagal kainą prieinamus kokybiškus produktus, efektyvų viešąjį transportą ar erdvinius sprendimus, kurie leistų darniai suderinti darbą, laiką namuose ir laisvalaikį. Ekologinė atsakomybė netrukdo mėgautis gyvenimu – tiek kalbant apie mitybą, tiek apie būsto įrengimą, laisvalaikio leidimą, keliavimą ar įsitraukimą į socialines iniciatyvas, tačiau verčia keisti įpročius – vartoti mažiau mėsos, daugiau vaikščioti ir t.t.

12. Žmogus tvarko ir naudoja natūralią aplinką savo reikmėms, bet kartu yra jos dalis ir nuo jos priklausomas, nepaisant visų mokslo ir technikos pasiekimų. Taigi saugodamas gamtinę aplinką žmogus rūpinasi savo ir aplinkinių gyvenimo kokybe ir gerove. Tarptautinio ekologinio judėjimo ir žaliųjų pastangomis per pastaruosius 50 metų **aplinkosauga** atsidūrė visuomenės ir politikos dėmesio centre. LŽP siekia, kad Lietuvoje aplinkosauga išliktų kertine vertybe visuomenėje ir politikoje, kad būtų stiprinama aplinkosauginė teisinė bazė ir aplinkosauginių normų laikymosi kontrolė.

13. **Biologinė įvairovė**, įskaitant genetinę, rūšių ir ekosistemų įvairovę, yra labai svarbi žmogaus sveikatos, gyvenimo kokybės ir gerovės požiūriu. Tačiau ji greitai nyksta dėl to, kad leidžiame įsivyrėti besaikiam vartojimui - netinkamai naudojame gamtos išteklius, norėdami vis daugiau gaminti, vartoti, nevaržomai prekiauti ir keliauti. Kartu su klimato kaita tai gali destabilizuoti ekosistemas ir labai susilpninti jų atsparumą stichinėms nelaimėms (potvyniams, sausroms, uraganams ir pan.). Siekiame, kad Lietuva biologinės įvairovės išsaugojimo ir populiacijų stabilumo užtikrinimo priemonių įgyvendinime lygiuotųsi į pažangiausias pasaulio valstybes.

14. **Kraštovaizdis** yra krašto vizualinio identiteto pamatas bei ten gyvenančiųjų gyvenimo kokybės dalis. Jo išsaugojimas ir atsakingas tvarkymas, tenkinant ekonominius, socialinius, kultūrinius,

ekologinius ir estetinius mūsų visuomenės poreikius bei pristatant Lietuvą užsienio svečiams, yra vienas kertinių LŽP uždavinių aplinkos apsaugos srityje. Atsakingas kraštovaizdžio tvarkymas ir planavimas gali padėti kurti naujas darbo vietas, skatinant atvykstamojo ir vietinio turizmo plėtrą. Reikia didinti visuomenės, privačių ūkio subjektų ir valstybinių institucijų supratimą apie kraštovaizdžio vertę, aktyviai vykdyti švietėjiškas priemones, gerinant kraštovaizdžio pažinimą.

Turi būti stabdoma vis labiau įsigalinti teritorijų atnaujinimo praktika, naikinant Lietuvai būdingus medžius bei augalus ir keičiant juos kitų platumų augalais. Turime įtvirtinti nualintų ir nenaudojamų plotų rekultivaciją. Be to, privalu užtikrinti, kad viešosios žaliosios erdvės ir miškai didesne dalimi išliktų valstybės nuosavybe ir būtų laisvai prieinami visai visuomenei, taip pat būtų užtikrinama teisė laisvai judėti gamtoje, esančioje privačioje nuosavybėje (angl. *right to roam*).

15. Gamtinių išteklių tausojimas, taupus, racionalus ir efektyvus jų naudojimas bei saugojimas nuo teršimo padeda įsisąmoninti ryšį tarp žmogaus ir jį supančios aplinkos.

Lietuva yra ežerų ir miškų kraštas, turime gausias gėlo vandens atsargas, kvėpuojame santykinai mažai užterštu oru, naudojame pakankamai nedaug žemės paviršiaus ir gelmių gamtinių išteklių. LŽP siekis yra įtvirtinti teisingumo tarp dabartinių ir ateities kartų principą, išsaugant joms turimus (baigtinius) gamtinius išteklius. Norint išlaikyti ekologinę pusiausvyrą ir geras gyvenimo sąlygas nuolatinės gamybinės plėtros ir vartojimo augimo akivaizdoje, per ateinančius dešimtmečius būtina mažinti gamtos išnaudojimą. Svarbi ne tik į ateitį orientuota gamtinių išteklių apsauga, bet ir efektyviau juos naudojančių technologijų įdarbinimas.

16. Pirmenybė turi būti teikiama regioniniam prekių judėjimui (vietoj tolimų transporto tinklų) ir vietiniams vartotojams artimai maisto produktų gamybai. Aplinkosauginis aspektas turi tapti pagrindiniu kriterijumi tyrimams ir produktų vystymui. Nepateisinama situacija, kai daug šalies gyventojų iki šiol neturi galimybės naudotis centralizuotu vandens tiekimu bei nuotekų tvarkymu, taip didindami aplinkos taršą ir keldami grėsmę žmonių sveikatai. Valstybė turi užtikrinti šių paslaugų teikimą visoje teritorijoje. Esame įsitikinę, kad tvarus vystymasis galimas pokyčių keliu, kai harmoningai derinant gamtinių išteklių naudojimą, investicijų skyrimą, technologinės plėtros kryptį ir institucinės sistemos tobulinimą didinamas valstybės dabartinis ir ateities potencialas.

17. Žiedinės ekonomikos principo įtvirtinimas gamtinių išteklių naudojimo srityje yra esminis LŽP tikslas. Vyraujanti linijinė (vadinamoji „išmetimo“) ekonomika, kai didžioji dalis panaudotų pirminių žaliavų po produktų gyvavimo ciklo pabaigos patenka į sąvartynus ar sudeginamos, nepateisinama nei aplinkosauginiu, nei ūkiniu požiūriu. Siekiant, kad žaliavos išliktų uždareme gamybos žiede ir būtų pilnai panaudotos pakartotinai, būtina sukurti efektyviai veikiančias rūšiavimo ir antrinių žaliavų panaudojimo sistemas.

18. Būtina pasirinkti ir ryžtingai įgyvendinti efektyviausią kaštų-naudos analizės požiūriu komunalinių (atsirandančių buityje), gamyboje ir kitokioje ūkinėje veikloje susidarančių atliekų tvarkymo sistemą, siekiant iš esmės sumažinti atliekų išvežimą į esamus sąvartynus, kas tuo pačiu padėtų esmingai sumažinti neigiamą atliekų poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, užtikrinti antrinių atliekų surinkimą ir perdirbimą, o iš biologiškai skaidrių atliekų – gaunamos energijos panaudojimą šilumos energijai gaminti. Be to, siekiant spręsti ekologines atliekų tvarkymo, oro kokybės problemas, būtina kuo greičiau vystyti biodujų gamybos iš įvairiausių atliekų (žemės ūkio, maisto perdirbimo, nuotekų ir kt.) technologijų diegimą.

Taip pat svarbu skatinti sąmoningą vartojimą, atitinkamai vartojimo mažinimą (minimizavimą) kaip atsvarą vartotojiškumui, beatliekinio veikimo (angl. *zero waste*) principo diegimą namų ūkiuose bei gamyboje, produktų be pakuočių (arba su daugkartinėmis pakuotėmis) populiarinimą.

19. Žalioji energetikos revoliucija. Gamtiniai ištekliai, įskaitant ir energetinius, yra baigtiniai. Savo poreikiams užtikrinti žmonija baigia sunaudoti didžiąją dalį iškastinio kuro, kuris formavosi

šimtus milijonų metų. Degindama iškastinį kurą, žmonija sukėlė nevaldomas aplinkosaugines problemas kaip klimato kaita, ozono sluoksnio irimas, atmosferos oro užterštumas. Sparčiai vystantis ūkiui ir didėjant energetiniams poreikiams, likusių tradicinių (taršių) energetinių išteklių pakaks tik ribotam laikui. Todėl tradicinė energetika neturi ateities – šiame sektoriuje turi įvykti žalioji revoliucija.

20. Jos esminiai elementai – laipsniškas perėjimas nuo iškastinio kuro (naftos, anglių, dujų) ir branduolinės energijos naudojimo prie modernių **atsinaujinančios energijos** (saulės, vėjo, biomasės/biokuro, vandens, žemės gelmių ir pan.) ir atitinkamų technologijų naudojimo; spartus energijos efektyvumo didinimo priemonių įgyvendinimas, siekiant sumažinti energijos intensyvumą ir taupyti energijos išteklius gamyboje, perdavimo ir vartojimo srityse; decentralizuotos energijos gamybos skatinimas.

Tokioje nedidelėje šalyje kaip Lietuva valstybė turėtų ir galėtų prisidėti prie namų ūkių ir ūkio subjektų perėjimo prie atsinaujinančios energetikos naudojimo didesniu mastu bei finansiniu rėmimu. Šiam tikslui turėtų būti pritaikyta ir mokesčių lengvatų sistema. Neabejojame, kad elektra varomos transporto priemonės ateityje išivys, todėl būtinas elektros tinklas, kuriuo tekės 100 % atsinaujinanti energija, ir atitinkamos infrastruktūros (su)kūrimas jau dabar.

21. **Atominės energetikos atsisakymas** yra principinė žaliųjų politinių jėgų pozicija visame pasaulyje. Nuo pat įsikūrimo LŽP aktyviai dalyvavo politiniuose debatuose dėl tolimesnio branduolinės energijos naudojimo Lietuvoje ir buvo viena iš antiatominio protesto judėjimo iniciatorių. Mūsų įsitikinimas ir žinia aiškūs – atominė energija nėra saugi ir ekonomiškai prasminga alternatyva. Tai nėra ateities energija, nes net ir moderniausia atominė technologija susijusi su rizika patirti neišmatuojamas galimų incidentų (avarijų, išpuolių) pasekmes. 1986 m. Černobylio ir 2011 m. Fukušimos katastrofos yra pakankami to įrodymai. Be to, visame pasaulyje dar nesurasta patikimų atominių atliekų pašalinimo sprendimų. Atominių kuro išgavimo pasekmės gamtai ir jo naudojimas kariniams tikslams yra papildomi neigiami poveikiai.

Taigi tolimesnis investavimas į tokią technologiją ir jos eksploatavimas yra neatsakingas elgesys ateities kartų atžvilgiu. Juo labiau, kad esama švarių, nerizikingų ir vis labiau ekonomiškai patrauklesnių - žaliųjų - technologijų, kurioms priklauso ateitis. LŽP siekia, kad būtų visiškai atsisakyta atominės energetikos, paremtos „suvaldyto sprogimo“ technologija, naudojimo.

22. **Ignalinos atominė elektrinė** turi būti uždaryta - saugiai ir patikimai, nesukeliant pavojaus savo ir kaimyninių šalių piliečiams, jų turtui. Taip pat turi būti sutvarkytas panaudotas Ignalinos atominės elektrinės kuras bei kitos radioaktyvios atliekos. Reikalaujame dezaktyvuoti užterštas teritorijas, demontuoti užterštą įrangą, sutvarkyti bei demontuoti atominės elektrinės pastatus. Kartu su Europos žaliaisiais sieksime, kad Europos Sąjunga ir kitos šalys-donorės adekvačiai (toliau) finansuotų šių priemonių įgyvendinimą.

23. **Energetinis saugumas** yra esminis šalies nepriklausomybės elementas. Jis gali būti pasiektas laipsniškai atsisakant iškastinio kuro naudojimo, pereinant prie atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo ir apsirūpinant alternatyviais energijos šaltiniais per esamas ir būsimas jungtis su Lietuvai draugiškomis saugios energijos kilmės šalimis. Vystant šalies elektros tiekimo sistemą, prioritetą turi būti teikiamas sinchronizacijos su Vakarų Europos elektros tinklais projektui.

24. LŽP pasisako už tokias **klimato kaitos švelninimo priemones energetikos srityje** kaip elektros ir šilumos energijos pajėgumų ir tiekėjų decentralizavimas, mažųjų kogeneracinių elektrinių plėtros skatinimas ten, kur yra šilumos vartojimo poreikis, patrauklios kainodaros už elektros energijos perdavimą ir paskirstymą suformavimas, laipsniškas perėjimas prie išmaniųjų tinklų (*smart grid*), platus nenaudojamos ar nederlingos žemės plotų panaudojimas energetinių kultūrų auginimui, tokiu būdu užtikrinant kietosios biomasės ir (ar) biodegalų gamybą. Skatinsime

įmones, kad jos aktyviai diegtų naujas technologijas ir įrenginius, kurie efektyviai naudotų energetinius išteklius, mažinančius CO₂ taršą, ir vykdytų beatliekinę gamybą.

25. Netaišus ir saugus transportas. Gerai organizuota ir veikianti transporto sistema yra gyvenimo gerovės, ekonominio augimo ir piliečių judėjimo laisvės pagrindas. LŽP transporto politikos tikslas – ryžtingas žaliosios transporto sistemos diegimas ir plėtra siekiant, kad neigiamas susisiekimo sektoriaus poveikis žmogaus sveikatai ir jį supančiai aplinkai (tarša, kamščiai, triukšmas, nelaimingi atsitikimai) būtų sumažintas iki žemiausio įmanomo lygio.

Šios politikos pagrindinės priemonės – nebūtino eismo mažinimas, transporto ir logistikos srautų optimizavimas, viešojo keleivių transporto ir krovinių gabenimo geležinkeliais skatinimas, alternatyvaus transporto, kuris nenaudoja iškastinio kuro, sistemų plėtra, ekonominių stimulų taikymas (pvz. automobilių mokestis, kol įsigalios visuotinis CO₂ emisijų apmokestinimas), siekiant spręsti seno transporto parko problemą, transporto priemonių dalijimosi skatinimas.

26. Įvertinant faktą, kad skystųjų degalų poreikis artimiausią dešimtmetį bent jau tam tikrose transporto ir ūkio srityse (jūrų, aviacijos, tolimųjų pervežimų transportas, žemės ūkio ir statybinė technika) bus neišvengiamas, LŽP siekia, kad Lietuvoje būtų vystomos skystųjų **biodegalų** iš ne maistui ir pašarams auginamos žaliavos gamybos technologijos.

27. Ateities miestus LŽP mato kaip gyvybingus verslo, darbo, mokslo, gyvenimo ir laisvalaikio leidimo centrus. Siekiant, kad miestai būtų žali ir sveiki, aktyviai pasisakome už miestų žaliųjų plotų (parkų, skverų, želdynų ir pan.) išsaugojimą, naujos architektūros ir istorinio paveldo dermę, atstatymą ir plėtojimą, aplinkai draugišką architektūrą ir urbanizmą (aplinkos nedarkančius, nulinio CO₂, energiją generuojantys, sveikatai nekenksmingi pastatai), transporto ir kitos ekonominės veiklos triukšmo mažinimą.

28. Siekiame kuo labiau **lygiavertės gyvenimo kokybės visose šalies dalyse**, stabdyti socialinės atskirties ir stigmatizavimo tendencijas atskirose miestų dalyse. Turi būti vengiama nekontroliuojamos miestų plėtros ir ekstensyvaus naujų teritorijų naudojimo, tokiu būdu mažinant naujos infrastruktūros poreikį ir poveikį aplinkai. Kitaip tariant, LŽP už tankesnius ir patogesnius miestus, mažas „buferines“ priemiesčių zonas, aiškius ūkininkavimo plotus ir kuo daugiau laukinės gamtos.

29. Žalieji pastatai. Būtina statytojus skatinti pagal galimybes naudoti medžiagas, kurios nekeltų pavojaus žmonių sveikatai ir nesudarytų toksiškų atliekų pastatus eksploatuojant ilgalaikėje perspektyvoje. Reikia siekti nulinės CO₂ emisijos iš pastatų, kadangi pastatai ir jų statyba išskiria daug šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir suvartoja daug energijos. Nulinė emisija reikštų aukštą energetinį pastatų tvarumą. Pagal galimybes būtina pastatus versti energiją generuojančiomis, o ne eikvojančiomis sistemomis. Tai įmanoma tik taikant energetinę sinergiją, t.y. įvairių energijos šaltinių panaudojimą. Siektina, kad statybinės medžiagos būtų atsinaujinančios, vietinės, biodegraduojančios po panaudojimo. Būtina siekti žaliųjų sprendimų taikymo pastatų eksploatacijai ir įvesti „pastato sveikatos sertifikatą“ viešiesiems ir specialiesiems pastatams (pirmiausia vaikų darželiams ir mokykloms).

30. Norint mažinti klimato kaitos efektą, būtina intensyviai diegti energijos efektyvumo didinimo priemones tiek šilumos, tiek elektros energijos srityse, aktyviai modernizuoti ir pritaikyti šiuolaikiniams energijos naudojimo poreikiams gamybinius, visuomeninės paskirties pastatus, senus, sovietiniais metais pastatytus daugiabučius ir kitus namų ūkio pastatus. LŽP siekia iš esmės pakeisti **būsto renovavimo** politiką Lietuvoje – valstybė turi priimti pagrindinę dalį išlaidų ir atsakomybės už šios programos spartų įgyvendinimą.

31. Žaliųjų plotų atstatymas ir plėtra. Vienas svarbiausių ekosistemos stabilumo faktorių yra miškai. Būtina toliau didinti miškų plotus, remti privačias iniciatyvas plečiant miškus. Turi būti

aktyviau puoselėjama augmenija atvirose erdvėse. Ji turi atspindėti vietos istorinį ir gamtinį savitumą. Naujų urbanistinių plotų plėtra turi būti vykdoma apželdinant visuomenines zonas aplink daugiabučius, išsaugant esamus žaliuosius plotus, steigiant gamtos ir sodininkystės centrus mokyklose. Būtina miestuose nustatyti saugomus ir puoselėjamus želdynus, kuriant naujus želdynus, vandens telkinius, kad būtų išvengta akmens, betono, plieno, stiklo ir asfalto aglomeratų be gamtinės gyvybės ženklų. Želdynai turi būti pirmos svarbos rajonų planavimo elementai. Miestas privalo turėti „plaučius“, kur būtų kuriamos rekreacinės erdvės. Atviros erdvės didmiesčiuose yra būtinos ir nuolat tvarkomos.

II. GEROVĘ KURIANTI EKONOMIKA

32. **Visuomenės gerovė** kaip gyvenimo kokybė visiems, šiandien ir rytoj – pagrindinis LŽP orientyras, vykdant ekonominę politiką. Stipri ekonomika, veikianti sveikoje ir saugioje verslo aplinkoje, yra vienas iš pagrindinių veiksnių, užtikrinančių aukštą gyvenimo kokybę. Gerovę suprantame gerokai plačiau nei vien materialinio gerbūvio kūrimą: ekonomiką plėtoti turime atsižvelgdami į teisingumo, ekologijos, saviraiškos ir demokratijos aspektus.

33. Vykdant šiuolaikišką ekonominę politiką esminis iššūkis yra įgyvendinti perėjimą į tvarų ir socialiai teisingą valstybės ūkio tvarkymą, atlikti ekonomikos ekologinį modernizavimą.

Tvari ekonomika atsižvelgia į Žemės ekosistemos ribotumą kaip rėmą ekonominei veiklai ir leidžia atsiskleisti žmonių kūrybinėms jėgoms, sudarydama lygias sąlygas visiems dalyvauti ekonominiame, socialiniame ir politiniame gyvenime. Siekiame, kad Lietuvos visuomenė sutartų dėl ilgalaikių tvarios ekonominės politikos tikslų – spartaus klimatui kenkiančių emisijų mažinimo, natūralios aplinkos ir biologinės įvairovės išsaugojimo.

34. LŽP pasisako už **ekologinės-socialinės rinkos ekonomikos** modelį, kuriame užtikrinama pusiausvyra tarp ekonomikos dinamikos, socialinio saugumo ir aplinkos apsaugos. Ekonominė veikla neturi būti kreipiama vien tik maksimalaus pelno siekimui. Į ateitį orientuota ekologinė-socialinė rinkos ekonomika visų pirma siekia stiprinti visuomenę. Ilgalaikis ekonomikos augimas turi būti lydimas esminių gerovės pokyčių visų valstybės piliečių kasdieniame gyvenime, pvz. trumpesnė darbo diena, nemokamas viešasis transportas, nemokamas vaikų maitinimas švietimo įstaigose, bazinės pajamos.

35. **Ekonominis teisingumas** nebus pasiektas vien vadovaujantis liberalia nuostata, kad visi laimi, kai kiekvienas siekia asmeninės naudos. Kadangi pradinė žmonių gyvenimo situacija labai nelygi, turime sukurti tokią ekonominę aplinką, kuri leistų kiekvieno pradiniams šansams supanašėti. Tam būtina turėti teisingą mokestinę sistemą ir užtikrinti visiems, kurie nori užsiimti darbine veikla, galimybę tai padaryti.

Ekonomika turi sukurti sąlygas žmonėms gyventi laimingai. Mes palaikome ekonomines idėjas, kurios žmonėms užtikrina galimybę kurti (dirbti, užsiimti verslu, tyrinėti), turėti pakankamai laisvo laiko mėgautis gyvenimu (šeima, kultūra, sportas, savanoriavimas, buvimas gamtoje) ir neprastina ateities kartų gyvenimo kokybės (jokios taršos, protingas teritorijų planavimas, draudžiamos industrijos ir pan.).

36. **Gerovės matavimas.** LŽP siekia, kad šalies ekonomika ir viešieji finansai būtų planuojami ir vertinami ne vien tokiais kiekybiniais rodikliais kaip bendrasis vidaus produktas (BVP). Jis parodo tik prekių ir paslaugų kūrimo bei jų vartojimo apimtį. Gerovė apima ir tai, kas neišreiškia piniginiiais vienetais. Ekonomika turėtų būti matuojama ir pagal tai, kiek ji prisideda prie kultūrinių ir socialinių žmonių ryšių plėtojimo, prie galimybių laisvai ir lygiateisiai kartu gyventi. Reikia pasitelkti kokybinius rodiklius (laimės indeksas, tvarios plėtros indeksas ir pan.), kurie plačiau

atspindi visuomenės gerovės ir kokybiško gyvenimo mastą bei jo pokyčius. Įprastas BVP turėtų būti išplėtotas į žaliąjį BVP, kuris įtrauktų ekologinius kaštus, tokius kaip gamtinių išteklių išnaudojimas, aplinkos taršos ir klimato kaitos pasekmės, bioįvairovės praradimas.

37. **Atsakingas valstybės finansų valdymas** visų pirma susijęs su skaidrumu, tvariu vystymusi ir teisingumu tarp dabartinės ir ateities kartų. Nesaikingas valstybės skolinimasis veda į skolos spąstus, kurie siaurina politinės veiklos laisvę ir mažina būsimųjų kartų galimybes. LŽP siekis yra išlaikyti pusiausvyrą tarp valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų, neatsisakant tvarių investicijų.

Kadangi ekonomika plėtojasi ciklais, ypač ekonominio pakilimo metais turi būti sąmoningai kaupiami finansiniai ištekliai ekonominio nuosmukio atvejui, siekiant išvengti nepageidautino visuomenės gyvenimo kokybės svyravimo.

38. Ekologinė-socialinė rinkos ekonomika reikalauja, kad atskirų asmenų finansinė nauda nebūtų gaunama visuomenės sąskaita. Prekių ir paslaugų kainos turi atitikti jų tikruosius kaštus, įskaitant ir aplinkosauginius. Todėl reikia peržiūrėti ir išplėsti **aplinkosauginius mokesčius**, įgyvendinant principą „teršėjas moka“, skatinant racionalų ir tausojantį gamtinių išteklių panaudojimą bei intensyvią atsinaujinančių energijos šaltinių plėtrą. Tuo pačiu turi būti panaikintos aplinkai žalingos valstybės subsidijos.

Žalioji mokesčių politika neturi didinti bendro apmokestinimo lygio, t. y. aplinkosauginių mokesčių išplėtimas turi būti pasiektas mažinant visuomenei naudingos veiklos apmokestinimą. Mokestinė sistema turi tapti paprastesnė ir skaidresnė, joje turi būti mažiau išimčių. Ji turi skatinti gyventojus ir verslą ne slėpti, o sąžiningai ir solidariai mokėti mokesčius valstybei.

39. Ekonominis teisingumo principas reiškia, kad mokesčių sistema turi atsižvelgti į **žmonių finansines galimybes**. Todėl LŽP pasisako už pajamų mokesčių progresyvumą. Ekonominį teisingumą įgyvendinti padeda turto, pelno, kapitalo ir kiti panašūs mokesčiai, kadangi jie įvertina atskirų asmenų galimybes prisidėti prie bendros visuomenės gerovės.

LŽP palaiko ir ekonominį solidarumą tarp valstybės regionų. Taip pat, siekiant padidinti vietos savivaldos institucijų pajėgumą spręsti vietines problemas, turi būti išplėtos galimybės savivaldybėms savarankiškai rinkti tam tikrus mokesčius ir rinkliavas.

Vienas demografinės situacijos gerinimo būdų - per mokestinę sistemą stipriau remti šeimas, auginančias vaikus.

Ilgalaikė iniciatyva: Žalioji mokesčių sistemos pertvarka.

LŽP ilgalaikis tikslas yra reformuoti dabartinę mokestinę sistemą pagal ekologinius kriterijus, kad būtų sukurtos finansinės paskatos aplinkai draugiškai gamybai ir vartojimui ir būtų sumažintas ekonomikos poveikis aplinkai. Įgyvendinus žaliąją mokesčių sistemos pertvarką, bus sukurti finansiniai impulsai veiklai, kuri visuomenei naudinga (pvz. darbas, aplinkai draugiška gamyba, smulkus verslas, socialiai atsakingas verslas), ir sumažinta motyvacija užsiimti visuomenei žalinga (pvz. aplinką teršiančia, gamtos išteklius išnaudojančia) veikla.

Pagrindinis žaliosios mokesčių sistemos pertvarkos elementas - pajamų ir pan. apmokestinimo mažinimas, kartu įtvirtinant visą ekonomiką apimantį tiesioginį CO₂ mokestį, kuris pakeistų ir išplėstų kai kuriuos kitus aplinkosauginius mokesčius. Tokiu būdu atsirastų stiprus, efektyvesnis už ribojimus ir draudimus, ekonominis instrumentas ir kainos signalas. Jis padėtų žymiai sumažinti šalies ekonomikos subjektų ir namų ūkių į atmosferą išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kieki.

LŽP plėtoja, viešina ir populiarina mokestinių ir kitų įstatymų paketą, kuris leistų kuo greičiau, neatsilikant nuo kitų Europos ir pasaulio valstybių, Lietuvoje įvykdyti žaliają mokesčių sistemos pertvarką.

40. Ilgametė patirtis rodo, kad **rinka ir konkurencija** nebūtinai savaime veda link ekologine, socialine ir plačiąja ekonomine prasme naudingų rezultatų. Todėl valstybė turi imtis tam tikro rinkos reguliavimo ir nustatyti rėmus rinkos dalyviams, kartu išlaikant rinkos gebėjimą veikti ir kurti inovacijas. Valstybės užduotis yra užtikrinti esmines sąlygas rinkos funkcionavimui, tokias kaip laisvas priėjimas prie rinkos, teisės viršenybė, sutarčių galiojimas ir skaidrumas. Visų vartotojų naudai turi būti skatinama sąžininga konkurencija, rinkos demonopolizavimo, monopolijų ir oligopolijų valstybinės priežiūros procesai.

41. Vartotojai paprastai turi mažiau žinių apie įsigyjamas prekes ir paslaugas, lyginant su savoje srityje įgudusiais prekių gamintojais ir paslaugų teikėjais. Siekiant panaikinti šią įgimtą rinkos dalyvių nelygybę, būtina efektyvi **vartotojų teisių apsaugos** sistema - tai vienas iš svarbesnių žaliosios ekonominės politikos uždavinių. Vartotojas turi teisę įsigyti tinkamas, jo poreikius atitinkančios kokybės prekes ir paslaugas. Viena vertus būtina veiksminga pagalba (konsultacijos) tiems vartotojams, kurie neturi pakankamų galimybių rasti reikiamos informacijos, antra vertus reikia užtikrinti skaidrumą tiems, kurie informaciją susiranda patys.

Skatiname platesnį vartotojų švietimą, suteikiant galimybes geriau apginti savo teises, ypač kai tai susiję su vartotojų saugumu, sveikata ir galimu praskolinimu ar kai susikuria tam tikros rinkos struktūros (pvz., rinka, kurioje esant ribotai konkurencijai, rinkos koncentracijai, tarpsta nesąžiningos komercinės praktikos, nepagrįstai keliamos kainos, o vartotojas netenka galimybių rinktis ir yra priverstas taikytis prie nuolat besikeičiančios ir jo atžvilgiu blogėjančios situacijos). Siekiame sukurti prekybos ir kitų įmonių koncentracijos konkrečioje teritorijoje (savivaldybės ar jos dalies) reguliavimo sistemą, kuri užtikrintų sąžiningą konkurenciją ir vartotojų teisių apsaugą.

42. **Žalia šviesa verslui.** Ekonominė veikla suteikia galimybę žmonėms ne tik užsitikrinti materialinius išteklius, bet ir realizuoti savas idėjas ir gyvenimo planus. Todėl valstybė remiasi šalies gyventojų verslo iniciatyva ir kūrybingumu ir tai visaip skatina. Aktyvus ir socialiai atsakingas verslas gali garantuoti ne tik ilgalaikį ir stabilų darbo vietų kūrimą ir išsaugojimą, regionų atsigavimą, bet ir ekonominį stabilumą valstybėje, demografinių iššūkių suvaldymą.

LŽP siekia aktyviai remti smulkaus ir vidutinio verslo vystymąsi (kreditavimo garantijos, mokestinės lengvatos, prioritetinis Europos Sąjungos paramos lėšų skyrimas pažangiam, aplinkai draugiškam verslui vystyti ir plėtoti įvairiuose sektoriuose). Turi būti kuriama verslui palanki mokestinė aplinka, mažinama biurokratinė verslo reguliavimo našta, supaprastinant naujo verslo pradžios procedūras, tam plačiai naudojant įvairius paramos mechanizmus. Kita vertus, ūkinės veiklos poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai vertinimas gali būti netaikomas tik atskirais atvejais, o ne atvirkščiai.

43. LŽP ypatingai remia kokybiškų **žaliųjų darbo vietų** (angl. *green jobs*) kūrimą. Tai darbai, kurie išvengia taršos ir atliekų, saugo gamtinius išteklius ir ekosistemas, taupo energiją ir naudoja atsinaujinančius energijos išteklius. Jie užtikrina ilgalaikį ir subalansuotą ekonomikos augimą, didina žmonių užimtumą, prisideda prie klimato kaitos efekto mažinimo, saugo ekosistemas nuo išnykimo pavojaus.

Perėjimas prie žaliųjų darbų reiškia ne tik naujų aukštos kvalifikacijos specialistų darbo vietų kūrimą, bet ir daugybę naujų vidutinės ir žemos kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų. Kai kurioms ūkio šakoms ekologinė transformacija – vienintelis būdas išvengti darbo vietų praradimo. Esame įsitikinę, kad tik investuojant į energetinį efektyvumą ir mažinant gamtos išteklių

suvartojimą galima išsaugoti šalies gamybos konkurencingumą.

44. Ekonominė veikla regionuose. Regionai yra socialine ir kultūrine prasme ne mažiau svarbi Lietuvos dalis nei didieji miestai. Gerovę juose pakelti galima sprendžiant gyventojų pajamų, socialinės atskirties, socialinės infrastruktūros, užimtumo, sveikatos apsaugos ir švietimo paslaugų kokybės problemas. LŽP požiūriu, regioninė politika turėtų apimti: regionų finansinį rėmimą, sąžiningai ir efektyviai perskirstant valstybės biudžeto lėšas iš ekonomiškai stiprių regionų; veiklų, optimaliai atitinkančių regiono gamtinių ir žmogiškųjų išteklių bei sukauptos istorinės patirties struktūrai, skatinimą specialiomis programomis (turizmas, tradiciniai amatai, ekologinė žemdirbystė ir pan.); patrauklumo dirbti ir gyventi regionuose jauniems žmonėms didinimą; vyresnio amžiaus žmonių ekonominio ir socialinio aktyvumo skatinimą; regionų specializacijos diegimą ir palaikymą.

LŽP vykdo regioninę politiką vadovaudamasi supratimu, kad regionų patrauklumą investicijoms lemia ne tik mokestiniai ar infrastruktūros veiksniai, bet ir „minkštieji“ veiksniai kaip švari ir sveika gyvenamoji aplinka, švietimo ir vaikų priežiūros paslaugų kokybė, kultūros pasiūla, tolerancija ir atvirumas pasauliui.

45. Žemės ūkis yra istoriškai svarbi Lietuvos ekonomikos šaka. Dabartinė žemės ūkio, maisto pramonės ir kaimo plėtros padėtis sudaro sąlygas vystyti efektyvų ateities žemės ūkio ir kaimo plėtros modelį. Kita vertus, šiam sektoriui būdingos kelios neigiamos tendencijos: mažos pajamos ir žemas produktyvumas kaime, maksimalaus pelno siekimas, neatsižvelgiant į vartotojų poreikius, smulkiems ūkiams nepalanki įstatyminė bazė, nebaigta žemės reforma, didelė dalis apleistos ir nenaudojamos žemės plotų, gyventojų užimtumo problemos, prastas gerbūvis, didelė socialinė atskirtis tarp miesto ir kaimo, ilgalaikės valstybinės strategijos ekologinės maisto gamybos paramai nebuvimas, nepakankama ekologinės maisto produkcijos dalis rinkoje ir prasta agroaplinkosauginė būklė.

46. Žaliosios politikos tikslas žemės ūkio srityje – aktyviai remti ilgalaikę tausojančio ir tvaraus žemės ūkio plėtrą, ypatingai atsižvelgiant į aplinkosauginius ir gyvūnų gerovės reikalavimus, ir gerinti gyvenimo kokybę kaime. Siekdama įgyvendinti žaliają žemės ūkio pertvarką, LŽP pasisako už **ekologinį ir aplinkai palankų ūkininkavimą**, kadangi jis užtikrina sveikų maisto produktų tiekimą, gamtinių išteklių tausojimą ir gyvulių poreikiams tinkamas jų laikymo sąlygas. Įprastas/konvencinis žemės ūkis turi tapti draugiškesnis aplinkai, būtina aktyvi dirvos tręšimo ir pesticidų naudojimo kontrolė, turi gerėti gyvūnų laikymo sąlygos.

Reikia pasiekti, kad ekologinis ir aplinką tausojantis ūkininkavimas taptų prioritetine žemės ūkio šaka, visapusiškai skatinant įvairių jo formų vystymąsi. Ekologinių ūkių dalis žemės ūkio produkcijoje turi gerokai viršyti 20 proc. Turime sukurti sąžiningą ekologinio ūkininkavimo ir ekologinių produktų gamybos sistemą, koncentruojant jų veiklą smulkiuose ir vidutiniuose šeimos ūkiuose, užtikrinant jiems valstybės ir Europos Sąjungos paramą.

47. Sveikas maistas. Reikia nuosekliai įgyvendinti priemones, kurios ne tik užtikrintų ekologiško maisto gamybos plėtrą, bet ir orientuotų tradicinio maisto gamybos pramonę į galutinį vartotoją, gaminant sveiką, natūralų, kokybišką, neužterštą maistą be genetiškai modifikuotų organizmų, antibiotikų, hormonų ir kitų kenksmingų medžiagų bei priedų, sąžiningai taikant geriausios maisto gamybos praktikos principus, kontroliuojant maisto gamybą „nuo lauko iki stalo“. Mėsos vartojimas ir natūralios odos naudojimas gamyboje turi mažėti. Siekiame, kad vartotojai įgytų pagrįstą pasitikėjimą žemės ūkio produktų kokybe ir sveikumu, kuris savo ruožtu būtinas ūkininkų veiklos užtikrinimui.

Taip pat būtina intensyvi smulkių, specializuotų maisto prekių parduotuvių ir mažų maisto perdirbimo įmonių plėtra, sudarant joms lygias konkurencines sąlygas maisto produktų rinkoje.

48. **Smulkaus ir vidutinio ūkio kooperacija.** Rinkoje vyraujant stambioms perdirbimo ir prekybos įmonėms, pavieniai ir neorganizuoti šalies ūkininkai tampa vis labiau priklausomi nuo jų diktuojamų sąlygų ir didžia dalimi nukentčia finansiškai. Norint užtikrinti racionalią žemdirbystės plėtrą, reikia sudaryti palankias verslo sąlygas žmonėms, besiverčiantiems žemės ūkiu, ekologiniu ūkininkavimu, maisto produktų gamyba ir realizavimu bei kitais kaimo verslais. Valstybės parama turėtų būti prioriteto tvarka skiriama smulkiems ir vidutiniams ūkiams bei įmonėms, turinčioms iki 100 ha žemės.

Siekiant sumažinti kaimo sektoriuje dirbančių žmonių pajamų priklausomybę nuo stambių perdirbėjų įmonių bei prekybos centrų diktato, reikia aktyviai skatinti ūkininkų kooperaciją, tiek produkcijos perdirbimo, tiek jos realizavimo srityje, užtikrinant valstybės ir Europos Sąjungos paramą šiai sričiai. Skatintinos mažo/savo regiono prekybos sistemos, nes taip mažiau teršiama aplinka ir skatinamas bendradarbiavimas. Turi būti vykdoma minimalistinė valstybės intervencinė politika (nustatant minimalias kainas žemės ūkio žaliavai), taip pat sukurtas veiksmingas oligopolijų ir monopolijų formavimosi žemės ūkyje stabdymo mechanizmas.

49. LŽP pasisako už **žaliųjų technologijų**, skirtų žemės ūkio atliekų tvarkymui (biodujų gamyba, kompostavimas, organinių trąšų gamyba), diegimo plėtrą. Reikia skatinti ir alternatyvius verslus, ypač panaudojant žemės ūkio produktus arba jų atliekas (pvz., inovatyvių statybinių medžiagų gamyba, mėgėjiškos žvejybos organizavimas).

50. Sparti **genetiškai modifikuotų organizmų (GMO)** ir iš jų pagamintų produktų plėtra pasaulinėje rinkoje, prisidengus kilniais bado problemos sprendimo ar žemės ūkio sąlygų gerinimo tikslas, kelia didelį nerimą, kadangi neįvertintas GMO poveikis aplinkai, biologinei įvairovei, žmonių ir gyvūnų sveikatai. Todėl siekiame, kad Lietuva būtų pripažinta laisva nuo GMO zona, t. y. kad genetiškai GMO Lietuvoje nebūtų auginami, naudojami kaip maisto priedai ir pan.

III. SOCIALIAI SAUGŪS GYVENTOJAI

51. **Solidarumas ir socialinė ekologija.** Bendras žaliosios socialinės politikos tikslas yra užtikrinti palankias sąlygas tvariam ūkio augimui, kaip būtinais socialinės atskirties mažinimo prielaidai. Kartu LŽP sieks tvaraus, gamtą ir ateities kartų gyvenimo sąlygas tausojančio visuomenės solidarumo – t. y. socialinės ekologijos – bendro Lietuvos žmonių pasitikėjimo vienas kitu ir pasirengimo bendradarbiauti tarpusavyje, remiantis socialinio teisingumo, žmonių lygiavertiškumo ir socialinės atsakomybės vienas kitam bei ateities kartoms principais.

52. Stebimos tendencijos konstruojant socialinę politiką Lietuvoje, neigiami migracijos rodikliai gresia lietuvių tautos tolesniu mažėjimu. **Valstybinio socialinio draudimo sistema** ir vykdoma politika šioje srityje pernelyg orientuota į samdomus dirbančiuosius ir neapėria kito ekonominio aktyvumo asmenų arba skatina juos slėpti gaunamas pajamas (menininkai, kūrybiniai darbuotojai, kaimo žmonės, asmenys, dirbantys tik šešėlinėje ekonomikoje ir pan.). Žemas gyvenimo lygis kaimuose ir miestuose – viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių socialinio draudimo įmokos yra nepakankamos, norint subalansuoti socialinio draudimo sistemą, o dėl visuomenės senėjimo tendencijų, gali iškilti socialinio draudimo finansavimo problemos jau netolimoje ateityje, nes valstybės skolinimosi galimybės ribotos.

Ilgalaikė iniciatyva: Universalių bazinių pajamų modelio plėtojimas.

Dabartinė socialinės apsaugos sistema dėl savo sudėtingumo, didelių kaštų, neigiamo poveikio užimtumui ir šešėlinės ekonomikos skatinimo neatitinka XXI amžiaus poreikių. Išaugusi pajamų ir galimybių nelygybė, sumenkęs saugumo jausmas ir baimė dėl

automatizacijos bei globalizacijos pasekmių didina visuomenės susidomėjimą universalių bazinių pajamų idėja.

Šios plačiai diskutuojamos idėjos esmė - besąlyginės tam tikro sutarto lygio išmokos visiems šalies gyventojams ar piliečiams (panaikinant daugybę dabar esamų socialinių išmokų). Jos užtikrintų gyventojų saugumo jausmą, išlaisvintų visuomenės kūrybinį potencialą, paskatintų žmones imtis verslo, persikvalifikuoti ar plėsti žinias. Tokia sistema būtų gerokai paprastesnė ir prieinamesnė nei dabartinė, ji padėtų spręsti nedarbo spąstų ir šešėlinės ekonomikos problemas.

Kita vertus, universalių bazinių pajamų modelio taikymo pavyzdžių ir jos privalumų įrodymo praktikoje dar trūksta. Galimas ir ne toks teigiamas šios sistemos poveikis, pvz. gavėjų motyvacijai dirbti, dirbančiųjų motyvacijai mokėti mokesčius ir pan. Be to, tokia sistema turi būti sukurta itin sumaniai, kad ją būtų įmanoma finansuoti iš turimų valstybės biudžeto lėšų.

LŽP tiki universalių bazinių pajamų idėjos (ar iš jos kylančių panašių idėjų) potencialu. Mes siekiame, kad būtų remiamos intensyvios Lietuvos mokslininkų studijos šia tema ir šalyje būtų įgyvendinami mažesnės apimties bandomieji universalių bazinių pajamų diegimo projektai. Plėtojame ir viešiname galimus šio modelio diegimo visoje šalyje variantus ir atitinkamą teisės aktų paketą.

53. Norint įgyvendinti ilgalaikį solidarumą ir socialinę ekologiją įprasminantį tikslą, LŽP socialinė politika sieks plėtoti **vaikų ir šeimos gyvenimo kokybės** sąlygas taip, kad vaikų gimstamumas ir jų esminių poreikių tenkinimas leistų visuomenei atsinaujinti. Reikia sudaryti visas sąlygas ne tik gimdyti vaikus, bet ir tinkamai juos auginti ir prižiūrėti, remiant ne mažiau kaip dvejus metus trunkančias motinystės ir tėvystės atostogas, iš esmės plečiant ikimokyklinių ir mokyklinių įstaigų tinklo kūrimą kuo arčiau prie vaikų gyvenamosios vietos, didinant šių įstaigų įvairovę, optimizuojant šių įstaigų dydį, užtikrinant pakankamą dėmesį ir saugumą kiekvienam auklėtiniui/mokiniui, skatinant nuotolinių darbo vietų kūrimą, skatinant mamas ar tėčius dirbti nepilnu etatu, tuo pačiu išsaugant šias darbo vietas jiems ar joms.

54. **Visuomenės solidarumas.** Reikia toliau plėsti socialinį dialogą ir stiprinti socialinio teisingumo patirtį tarp darbdavių ir darbo rinkos dalyvių, įvairinant jo formas ir užtikrinant šio proceso skaidrumą. Iš vienos pusės, verslas privalo suprasti, kad mokėti visus mokesčius ir būti socialiai atsakingu yra vienintelė teisinga pozicija, iš kitos pusės, valstybė turi sudaryti visas sąlygas verslui plėtotis bei verslui pasiūlyti tokią mokesčių sistemą, kuri skatintų verslą sąžiningai sumokėti visus mokesčius ir pajusti sumokėtų mokesčių akivaizdžią naudą ne tik sau, bet ir visai visuomenei.

55. LŽP siekia didinti **darbingo amžiaus žmonių galimybes** kurti savo verslą, įsidarbinti, plėsti savo kompetencijas, paklausias darbo rinkoje, mažinti skurdo lygį ir socialinę atskirtį. Esama profesinio rengimo sistema nepakankamai išplėsta ir dar nepajėgia užtikrinti profesinio mokymo perorientavimo, kvalifikacijos, atitinkančios rinkos poreikius, lankstumo. Pastebimos disproporcijos tarp profesinio rengimo, kvalifikacijos tobulinimo poreikio ir jo tenkinimo galimybių, ne visiems gyventojams prieinama profesinė informacija, netobula profesinio orientavimo ir konsultavimo sistema, nepakankamai dėmesio skiriama specialius poreikius turintiems ir pažeidžiamiems asmenims (neįgaliesiems, jaunimui, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų asmenims, kalbinėms/tautinėms mažumoms, priešpensijinio amžiaus asmenims, ilgalaikiams bedarbiams). Valstybės mokesčių politika mažo ir smulkaus verslo atžvilgiu nesukuria prielaidų kurti savo verslo, tuo pačiu užsidirbti pajamas patiems ir neprašyti iš valstybės socialinės pašalpos. Sukūrus tinkamas sąlygas verslui plėtotis, ypač kaime, jaunimas bus skatinamas mokytis, dirbti ir užsidirbti Lietuvoje.

56. **Skurdo mažinimas.** Žemas gyvenimo lygis neretai sudaro prielaidas nusikalstamumo ir girtavimo didėjimui, probleminių šeimų skaičiaus augimui bei kitoms socialinėms problemoms. Siekdama sumažinti skurdą Lietuvoje, LŽP siekia mažinti pajamų nelygybę, taikant įvairias poveikio priemones, skatinančias verslumą, palankios ir socialiai teisingos mokesčiams aplinkos kūrimą, įsidarbinimo galimybių didinimą, apsirūpinimo būstu jaunimui programos parengimą, paramą daugiavaikėms šeimoms ir kt. Socialinė politika, vykdoma Lietuvoje, privalo būti prevencinė, t. y. užkertanti kelią kilti įvairioms socialinėms problemoms, ir komplementari, t. y. papildanti švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos programas, turi remtis socialinių investicijų pakankamumo ir kokybinio veiksmingumo principais.

57. **Demografinę padėtį** Lietuvoje lemia šeimos formavimo, gimstamumo, mirtingumo, migracijos ir kt. procesai, kurių pasekmės - šalies gyventojų ir užimtųjų skaičiaus mažėjimas, demografinės pusiausvyros praradimas, populiacijos senėjimas. Jungtinių Tautų ilgalaikių prognozių duomenimis Lietuvoje nuosekliai ilgės vidutinė gyvenimo trukmė, pamažu gerės gimstamumo rodikliai, tačiau gyventojų skaičius toliau mažės (kaip ir visoje Rytų Europoje) ir 2100 m. galimai bus vis dar mažesnis už dabartinį. Gyventojų skaičius didės tik besivystančiose šalyse ir dideles imigrantų bendruomenes turinčiose ir/ar imigracijai atvirose Vakarų valstybėse.

58. LŽP siekia per visuomenės gerovės didinimo, šeimos ir vaikų rėmimo, visuomenės sveikatos ir migracijos politiką skatinti **teigiamus demografinius pokyčius** ir išlaikyti gyventojų skaičių, leidžiantį efektyviai naudoti šalies infrastruktūrą ir kitus išteklius, švietimo ir socialinės apsaugos sistemas. Būtina toliau skatinti kuo daugiau emigravusių lietuvių grįžti gyventi ir dirbti į Lietuvą, kviestis ES ir kaimyninių valstybių piliečius, sukurti efektyvią valdomos imigracijos politiką ir institucijas. Kalbos, kultūros ir kitas sėkmingai integracijai reikiamas žinias įgyjantiems imigrantams turėtų būti suteikta galimybė tapti Lietuvos Respublikos piliečiais.

59. Siekiame vykdyti skaidriai finansuojamą, piliečio lygiateisiškumą ir aktyvų dalyvavimą priimant sprendimus užtikrinančią **sveikatos apsaugos ir sveiko gyvenimo būdo** politiką. Visuomenės sveikatos saugojimas, ligų prevencija ir profilaktika yra svarbiausias sveikatos apsaugos sistemos pamatas.

60. Valstybė turėtų didesnę dėmesį skirti **ligų prevencijai ir profilaktikai**. Profilaktika – tai priemonių, padedančių saugoti bei stiprinti sveikatą ir išvengti ligų, visuma. Ankstyvas rizikos veiksnių įvertinimas ir jų šalinimas dar neatsiradus sveikatos sutrikimams bei susirgimai diagnozuoti ligos pirminėje stadijoje neatsiejamai susiję su geresnėmis ligos išėjimais, darbingo amžiaus asmenų išsaugojimu, didesne asmens saviverte bei galimybe aktyviai save realizuoti valstybės gyvenime. Kaštai, reikalingi sveikatos išsaugojimui, žymiai mažesni nei išlaidos susijusios su lėtinių ligų gydymu.

61. **Lėtinės ligos** – šių dienų ir ateities problema, ne tik dėl senstančios visuomenės, bet ir su gyvenimo būdu susijusių rizikos veiksnių. Lėtinių ligų atvejų skaičius Lietuvoje vis didėja. Šiandien vienas iš penkių lietuvių serga kokia nors lėtine liga ir beveik kiekvienas iš jų – daugiau negu viena. Nors sergamumas lėtinėmis ligomis didėja jaunesnio amžiaus žmonių tarpe, maždaug kas antras į gydytoją kreipiasi tik tada, kai ligos simptomai sutrukdo įprastą kasdienę veiklą ar apriboja darbingumo galimybes.

Todėl privalo ugdyti visuomenę, kurioje sveikas gyvenimo būdas yra prioritetas, o medicinos personalas yra tarpininkas siekiant palaikyti gerą sveikatą. Medicinos darbuotojai asmens gyvenime atsiranda ne tada, kai išsivysto ligos, tačiau lydi asmenį nuo jo gyvenimo pradžios bei periodiškai pataria sveikatos klausimais. Siekiant įgyvendinti sveikos visuomenės viziją, būtina darni sąveika ir kontaktas tarp piliečių, medicinos personalo bei valstybės. Senėjant populiacijai, medicinai žengiant į priekį, gerėjant diagnostikos galimybėms, veiklos prioritetas turi būti ne lėtinių ligų adekvatus gydymas, tačiau lėšų perskirstymas tam, kad maksimaliai būtų galima tokių susirgimų išvengti.

LŽP sieks atsisakyti draudimų ir kitų administracinių priemonių šioje jautrioje srityje, išskyrus atvejus, kai jie tinkamai išdiskutuoti su visuomene.

62. Technologinė pažanga (save vairuojantys automobiliai, prekių ir paslaugų pristatymas į namus, gyvenimas internete ir pan.) sukurs naujų su sveika gyvensena susijusių iššūkių, kurie privers ieškoti sprendimų, kaip užtikrinti pakankamą **žmonių judrumą**. Tai dar vienas argumentas, kodėl reikia saugoti Lietuvos gamtos stebuklus ir laukinę gamtą apskritai. Tik tokių susižavėjimą keliančių objektų puoselėjimas užtikrins, kad žmogus turės kur tinkamai judėti, atstatyti emocinę pusiausvyrą ir bendrauti su kitais.

63. Ligų prevencijos ir profilaktikos stiprinimas pirmiausiai turi pasireikšti per pirminio lygio sveikatos priežiūros vystymą, sveikatą atstatančių procedūrų prieinamumo gerinimą, asmenų įtraukimą į prevencines programas bei **ugdymą** (visuomenės sveikatos raštingumą), kurio esmė - asmuo turi priimti informuotumu grįstą atsakomybę už savo ir artimųjų sveikatą. Privalu skatinti sveikatai draugišką gyvenimo būdą, atkreipiant dėmesį į taršos mažinimą, atliekų perdirbimą, racionalų gamtinių resursų bei maisto naudojimą, maisto produktų gamybą.

64. Norint pasiekti ilgalaikių tikslų, reikia operatyviai ir racionaliai paskirstyti **sveikatos apsaugos finansus**, remiantis Lietuvos sveikatos rodikliais. Taip pat ypatingą dėmesį skirti sveikatos apsaugos teisinės bazės ir valdymo funkcijų pertvarkymui. Būtina atidžiai išnagrinėti su sveikatos apsauga susijusiose valstybės valdymo srityse inicijuojamus teisės aktus ir valstybiniu lygiu priimamus sprendimus pagal jų atitikimą visuomenės sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo prioritetui. Būtina peržiūrėti medicinos audito funkcijas, siekiant, kad pagrindinis jo uždavinys būtų ne pažeidimų konstatavimas, o efektyvi ir veiksminga kokybės kontrolės sistema, užtikrinanti pacientų saugumą bei į asmenį orientuotą sveikatos apsaugą.

65. Reikia prioriteto tvarka plėtoti bendrosios praktikos gydytojo, specializuotos ambulatorinės pagalbos, dienos stacionaro, dienos chirurgijos, reabilitacijos **paslaugas**, didinti profilaktinių programų atlikimo apimtį.

66. LŽP siekia skatinti, ugdyti ir stiprinti asmenų **fizinį aktyvumą**. Būtina sudaryti palankias sąlygas suaugusių ir vaikų fizinio aktyvumo formavimui, tinkamų socialinių nuostatų kūno kultūros vertybių atžvilgiu susidarymui. Siekiant ugdyti vaikų fizinį aktyvumą, reikia įgyvendinti sportinę veiklą neformaliojo švietimo srityje plėtojančias priemones ir užtikrinti sportinių veiklų organizavimo finansavimą valstybiniame, savivaldybių ir bendruomenių lygyje. Gyvenamosiose teritorijose turi būti įrengtas tankus sporto ir žaidimų aikštelių bei poilsio zonų senjorams tinklas. Visose savivaldybėse turi būti įrengti baseinai.

67. Siekiame, kad visi inicijuojami šalies ūkį reglamentuojantys teisės aktai ir priimami sprendimai atitiktų visuomenės sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo **prioritetus**, ypatingą dėmesį skiriant vaikų aplinkos sveikatinimui.

68. Būtina motyvuoti darbdavius ir dirbančiuosius **investuoti į sveikatos saugojimą**. Taip pat peržiūrėti vykdomų profilaktinių sveikatos programų efektyvumą, didinti gyventojų informuotumą apie ligas, jas sukeliančias priežastis, žalingų įpročių poveikį sveikatai ir ugdyti sveikatai draugiškos gyvensenos nuostatas. Be to, stiprinti aplinkos veiksnių keliamos rizikos gyventojų sveikatai stebėseną.

69. **Sveikas ir saugus gyvenamasis būstas**. Kiekvienas Lietuvos pilietis privalo turėti teisę į tinkamą, patogų ir gerai apšviestą pakankamo dydžio būstą su visais patogumais, atitinkantį aplinkosauginius reikalavimus. Tai įmanoma pasiekti optimizuojant planavimo ir projektavimo procesų biurokratinę procedūrą bei centralizuojant infrastruktūros plėtrą. Savo namuose gyventojai turi turėti teisę į privatumą, saugumą, ramybę ir asmeninio turto apsaugą. Socialiai pažeidžiamų asmenų ar šeimų negali apriboti vien tik rinkos dėsniai – tokiems asmenims ir

šeimoms turi būti suteikiamas socialinis būstas. Turime užtikrinti, kad iki 2030 metų Lietuvoje neliktų socialinio būsto be būtinųjų patogumų.

IV. ŽINIŲ VISUOMENĖ

70. **Švietimo ir mokslo sistema** Lietuvoje vis dar orientuojasi į kiekybę, o ne kokybę. Žinių visuomenės kūrimas suprantamas siaurai kaip viešųjų interneto paslaugų plėtra, nekreipiant didelio dėmesio į informacijos prieinamumą, jos decentralizaciją ir atvirųjų technologijų naudojimo būtinybę.

LŽP sieks, kad mokslas ir išsilavinimas Lietuvoje būtų laikomas didžiausia vertybe tiek jos gyventojams, tiek valstybei, o žinių visuomenės kūrimas būtų suprantamas kaip atviros, išsilavinusios ir besimokančios visuomenės plėtra ir vystymasis. Norint pasiekti užsibrėžtus tikslus švietimo ir mokslo bei žinių visuomenės srityse yra būtina reformuoti švietimo sistemą.

71. Laisvai mąstančios, tolerantiškos ir nepriklausomos **asmenybės ugdymas** turi būti skatinamas jau nuo ikimokyklinio ugdymo įstaigų, todėl švietimo sistemos puoselėjimas yra laikomas absoliučiu ir aukščiausiu mūsų partijos prioritetu. Turime atkurti mokytojo–pedagogo prestižą visuomenėje. Jaunimas turi būti auklėjamas tolerancijos kitaip mąstančiam žmogui ir pagarbos tėvams, mokytojams ir bendrapiliečiams tradicijomis, skatinamas mąstyti analizuojant situaciją bei kritiškai vertinant aplinką. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas popamokinei moksleivių veiklai, skatinant įvairiausių būrelių kūrimąsi mokyklose. Svarbu, kad tuo suinteresuotos būtų net ir pačios mažiausios mokyklos, kadangi tik užėmę jaunimą bei tuo pačiu atskleidami jo gerąsias savybes, ugdysime kūrybingą ir tolerantišką tautą, tuo pačiu mažinsime nusikalstamumą mūsų visuomenėje.

72. Ugdymo procese ypatingai turi būti akcentuojamas ilgaamžis Lietuvos daugiatautiškumas ir sugebėjimas sugyventi ir kurti kartu su kitų tautybių žmonėmis. **Tautinė ir religinė tolerancija** – tai vienas esminių šiuolaikiškos ir brandžios visuomenės bruožų. Be to, esame įsitikinę, kad tik būdami tolerantiški vienas kitam galėsime gerbti ir saugoti mus supančią gamtą, išugdyti Lietuvą mylintį žmogų, o tuo pačiu ir stiprią Lietuvą.

Naujos bendrojo lavinimo mokymo programos turi ugdyti kritinį mąstymą, ekologinę kompetenciją, o gautos žinios turi būti siejamos su praktika. Naujos programos turi skatinti grupinį darbą ir projektinę veiklą, pilietiškai bei socialiai atsakingą elgesį, populiarinti svarbiausias mokslo naujoves.

73. **Aukštojo mokslo pertvarka.** Aukštojo mokslo finansavimas turi būti valstybinės svarbos reikalas ir ši veikla būtų prilyginta ilgalaikiai investicijai, o ne trumpalaikio pelno siekimui. Todėl švietimo įstaigų tinklas ir švietimo politika turi būti aiškios valstybės švietimo politikos dalis, o ne perleistas menamai aukštųjų mokyklų konkurencijai.

Įsipareigojame gerbti ir puoselėti Konstitucijoje užfiksuotą aukštųjų mokyklų autonomijos principą, nes tik laisvoje nuo politinės įtakos terpėje gali gimti laisva mintis ir formuotis laisva, kritiškai mąstanti ir nepriklausoma asmenybė. Valstybė neturi smulkmeniškai reguliuoti aukštųjų mokyklų veiklos. Kontrolė turi būti orientuota į galutinės veiklos rezultatą. Prieš nustatant tokio finansavimo prioritetus, būtina kritiškai įvertinti studijų programas tarptautiniame kontekste, kad studentai gautų tik kokybiško mokslo paslaugas, o aukštasis mokslas būtų laisvai prieinamas visiems norintiems studijuoti. Studijų krepšelių sistema turi būti orientuota į kokybę, o ne į kiekybę, į asmenybės tobulėjimą ir visuomenės bei valstybės interesų tenkinimą, skatinanti tarptautiniu mastu patrauklias bei į ateities technologijas ir iššūkius orientuotas studijų programas.

74. Finansinė ir administracinė parama **tarptautiniu mastu konkurencingam mokslui** ir tyrėjams pritrauktų šviesiausias Lietuvos, Europos ir pasaulio protus, pakeltų Lietuvos aukštojo mokslo prestižą. Moksliniai tyrimai pasiektų tarptautinį lygį ir jų taikymai taptų visuomenės progreso varikliu. Investicijos į mokslą turėtų orientuotis į konkurencingus mokslo rezultatus. Žymi dalis investicijų į mokslą turėtų tekti atviriems projektams, kurių rezultatas būtų laisvai visuomenei prieinamos žinios.

75. **Visuotinis technologinis raštingumas** turi tapti norma, o jam sukurti ir palaikyti turi būti sukurta mokymosi visą gyvenimo sistema, apimanti visas Lietuvos visuomenės amžiaus grupes.

Augant skaitmeninio pasaulio įtakai, labai svarbu kaip įmanoma anksčiau suprasti vystomas technologijas ir jų reglamentavimo poreikį. Vartotojų teisėmis reikia rūpintis pradedant jų duomenų rinkimų skaitmeniniuose kanaluose ir tęsiant iki dar labai ankstyvų technologijų, tokių kaip dirbtinis intelektas. Valstybės institucijose privalo dirbti skaitmeninio gyvenimo aktualijas suprantantys specialistai, galintys kurti analogų neturintį reglamentavimą, kuris leis ne tik apginti vartotojų teises, bet ir sukurti aiškias sąlygas verslams, norintiems veikti radikaliai naujų skaitmeninių inovacijų srityje.

Įgalaike iniciatyva: Atviro kodo, saugomų asmens duomenų ir kūrėjų teisių Lietuva.

Norint sukurti žinių visuomenę Lietuvoje, reikia skatinti skaidrumą, bendruomeniškumą, informacijos prieinamumą, interneto teikiamų galimybių išnaudojimą ir atvirųjų technologijų, laisvos programinės įrangos ir atvirųjų standartų naudojimą. Viešasis sektorius turėtų būti pavyzdinis šioje srityje, pereidamas prie atviro kodo programinės įrangos, taikydamas atvirąsias licencijas savo kuriamiems duomenims.

Tuo pačiu svarbu užtikrinti stiprią asmens duomenų apsaugą, iš esmės įgalinančią mus patiems nuspręsti dėl privačių duomenų naudojimo ir atskleidimo. LŽP požiūriu, tik būtiniausių asmeninių duomenų rinkimas, tikslingas jų apdirbimas/naudojimas ir ribojamas jų perdavimas tretiesiems leidžia išlaikyti privatumo neliečiamumą.

Menininkams, atlikėjams, žurnalistams ir kitiems autoriams turi būti garantuotas sąžiningas atlygis už jų kūrinis, išvengiant dalies jų teisėto uždarbio pasisavinimo per internetą.

LŽP siekia politikoje skleisti ir atstovauti šią ir kitą aktualią problematiką iš sparčiai besiplėtojančios informacinių technologijų srities.

76. Kūrybinga ir iniciatyvi žinių visuomenė negalima be gyvybingos **kultūros**. Mes vertiname kultūrą kaip priemonę žmogui apmąstyti ir išreikšti santykį su savo patirtimi, aplinka, visuomene, dabartimi ir ateitimi. Kultūra nurodo estetines ir normatyvines gaires žmogaus ir visuomenės gyvenime, ji tampa ypač svarbi augančio tempo ir neapibrėžtumo pasaulyje. Todėl mums rūpi kultūros įvairovė, kūrybos laisvė, galimybių sudarymas kūrybinių gabumų atsiskleidimui, kultūrinio išsilavinimo prieinamumas. Žalioji politika yra pliuralistinė ir atvira įvairiems gyvenimo stiliams.

LŽP kultūros politikos užduotis yra įgalinti meninę ir kultūrinę veiklą užsiimti kuo didesnę žmonių ratą, skatinti įvairialypę kultūrinę pasiūlą. Kultūros rėmimas yra valstybės pareiga. Iš valstybės biudžeto išlaikomoms kultūros įstaigoms turi būti užtikrintas užtenkamas finansavimas. Tuo pačiu atvira kultūros politika negali būti priešiška komercinei kultūros pasiūlai, be privačios iniciatyvos menas ir kultūra nepajėgūs išgyventi. Remiame tiek miestų kultūrą, kurią nusako jų identitetas, mišrūs gyvenimo stiliai, savita architektūra, tiek tradicinę kultūrą regionuose, įskaitant jų kalbinę įvairovę.

V. GYVYBINGA DEMOKRATIJA

77. Valstybė nesikiša ir nereguliuoja **privataus asmens gyvenimo**, išskyrus atvejus, kai to reikalauja kito asmens teisių apsaugos arba visuomenės saugumo poreikis – šio principo laikysimės labai griežtai. Žmogus turi suprasti, kad ne valstybė jam privalo viską duoti, bet jis pats pirmiausiai yra atsakingas už savo gyvenimą. Žmogus, jo gerbūvis, saugumas ir galimybės veikti yra svarbiausios stiprios visuomenės susiformavimo sąlygos. Stipri valstybė, kurioje gyvenantis žmogus jaučiasi „sraigteliu“ yra niekam neįdomi ir nereikalinga.

78. Lietuvos daugelio šimtmečių istorija – tai **tolerancijos, įvairių tautų ir kultūrų sugyvenimo** istorija. Todėl turime priimti atgal į savo širdis valstybės istoriją, kurioje yra labai daug stiprybės ir išminties. Trys lotyniškos raidės ar galimybė šalia lietuvių kalbos naudoti ir tautinės mažumos kalbą tam tikroje teritorijoje jokių būdu nesilpnina lietuviškos tautinės savimonės, bet atvirkščiai – ją stiprina.

79. **Optimizuotas ir profesionalus viešasis sektorius.** Pagrindinė valstybės tarnybos paskirtis – tarnauti žmonėms. Siekiant viešojo sektoriaus veiklos efektyvumo LŽP pasisako už tai, kad būtų nustatyta aiški asmeninė atsakomybė už priimamus sprendimus, atliktų darbų kokybę suteikiant ženkliai daugiau kokybiškų viešųjų paslaugų, atitinkančių besikeičiančius visuomenės ir ekonomikos poreikius.

Konkrečių sprendimų priėmėjai turi būti atsekami, nesidangstant kolektyvine atsakomybe, o prireikus - viešinami visuomenei – bei priimta asmeninė atsakomybė už konkrečius sprendimus, aplaidumą ar neveikimą. Tai ypač svarbu, kai svarstomi investiciniai, žmonių socialinei gerovei, sveikatai, vartotojų teisėms, gyvenamajai aplinkai įtakos turintys klausimai ar iniciatyvos.

Viešojo sektoriaus skaidrumas ir jo efektyvumas visose valstybės ir savivaldybių institucijose gali būti įgyvendinamas, diegiant vieno langelio sistemą, perkeltą viešąsias paslaugas į elektroninę erdvę, kuriant nuotolines darbo vietas bei decentralizuojant valdymo funkcijas, kad sprendimų priėmimas būtų kuo arčiau kiekvieno piliečio.

80. **Valstybės tarnybos depolitizavimas** yra būtina prielaida reikalaujant viešojo sektoriaus darbuotojų profesionalumo, atsakingumo ir sąžiningumo atliekant pareigas. Valstybės tarnautojams turi būti sudarytos tinkamos teisinės prielaidos (profesinis stabilumas, apsauga nuo politikų kišimosi, adekvatus atlyginimas), skatinančios juos tarnauti piliečiams, tinkamai ir efektyviai vykdyti savo funkcijas.

81. **Pilietinis valdymas.** LŽP sieks, kad į sprendimų priėmimą, derinant ar rengiant net ir poįstatyminius teisės aktus, būtų įtraukiama visuomenė per įvairias visuomenines, nevyriausybinės organizacijas, o finansiniai srautai, skirti viešajam sektoriui, būtų paskirstyti tikslingai, užtikrinant skaidrų viešųjų paslaugų pirkimų organizavimą. Kovos su korupcija valstybės tarnyboje, valstybės tarnautojų atrankos sąlygų bei atsakomybės už padarytus nusižengimus griežtinimas yra vienas iš pagrindinių žaliosios politikos tikslų. Pavyzdžiui, siekiame, kad Orhuso konvencija turi tapti privaloma valstybėms ir savivaldybių institucijoms.

Ilgalaikė iniciatyva: Vietinės apklausos/referendumai savivaldybių gyventojams.

LŽP neįsivaizduoja veiksmingai gyvuojančios ateities visuomenės be aktyvaus piliečių dalyvavimo jų gyvenimą įtakojančių sprendimų priėmime. LR Konstitucija suteikia vertingą

galimybę svarbiausius valstybės klausimus spręsti tiesioginės demokratijos keliu – referendumu (jei jį skelbia Seimas ar jei surinkta ne mažiau kaip 300 tūkstančių parašų). LŽP pasisako už šios teisės išplėtimą, suteikiant galimybę ir savivaldybių gyventojams tiesiogiai spręsti jiems ypatingai aktualius klausimus vietiniuose referendumuose, kaip tai daroma Šveicarijoje, Vokietijoje ir kitose pažengusios demokratijos šalyse. Pvz., 2015 m. Hamburgo gyventojai vietos referendume pasisakė prieš miesto valdžios ketinimą teikti paraišką olimpinių žaidynių organizavimui. Taip jie tiesiogiai išreiškė savo valią.

Vietiniai referendumai galėtų būti patariamieji arba privalomieji. Jie galėtų būti skelbiami savivaldybių tarybų ar piliečių iniciatyva, surinkus tam tikrą kiekį rinkimų teisę turinčių vietos gyventojų parašų. Parašų kiekis neturėtų būti itin didelis, kad vietos gyventojai galėtų efektyviai ir pakankamai dažnai pasinaudoti referendumo teise.

LŽP plėtoja ir populiarina šią idėją, paruošia reikiamų teisės aktų pakeitimų paketą.

82. **Teisė ir teisėtvara.** Pamatinė teisinė valstybės idėja, mūsų nuomone, yra teisės viršenybė ir visų asmenų lygybė prieš įstatymą. Turime siekti, kad į teisę visuomenė žvelgtų kaip į minimalias, visuotinai privalomas ir teisingas bendro sugyvenimo taisykles, kurių laikymasis yra būtinas, norint užtikrinti darnią visuomenės raidą bei jos individų teises ir derinant jų teisėtus interesus. Todėl išgyvendinsime praktiką, kuomet įstatymai priimami siaurų grupių ar net atskirų asmenų (!) interesų tenkinimui. Vengsime pernelyg detalaus įvairių visuomenės gyvenimo sričių teisinio reguliavimo, palikdami kiek galima daugiau vietos atskirų asmenų bei bendruomenių apsisprendimo laisvei. Valstybė neturi reguliuoti tų sričių, kuriose reguliavimas nėra sąlygojamas asmens laisvių apsaugos bei visuomenės interesų.

83. **Nepriklausomi ir nešališki teismai** yra reali ir tikra demokratijos ir žmogaus teisių užtikrinimo garantija. Jokios alternatyvos, kurį būtų paremta demokratija ir žmogaus teisėmis tiesiog nėra. Išgyvendinsime praktikas, kai teisėjų korpusas ir teismų administracija formuojami, remiantis interesų ar partinio lojalumo kriterijumi. Nepriklausomas ir sąžiningas teisėjas yra vienas svarbiausių demokratijos ir teisinės valstybės garantų. Būsime tokie valdžios atstovai, kuriems teisminė valdžia nebijos pasakyti, kad esame neteisūs, o spręsdama svarbesnį ginčą, jo sprendimo nepradės nuo svarstymų apie tai, kaip norėtų politikai, kad ginčas būtų išspręstas. Vadovausimės pozicija, kad pirminės grandies teismai nebūtų nuo žmogaus nutolę daugiau nei 30 km. Siekiant užtikrinti svarbiausių visuomenės grupių dialogą, darbo, šeimos ir komercinių bylų nagrinėjimo procese turi būti įvestas tarėjų institutas, kuris tuo pačiu užtikrins ir specialių žinių taikymą teismo procese bei iš esmės pagreitins teisingumo vykdymą. Skatinsime teisėjų veiklos specializaciją pagal ginčų pobūdį. Siekdami trumpesnio bei mažėjančio bylų nagrinėjimo teismuose, skirsime dėmesį neteisminiam ir ikiteisminiam ginčų nagrinėjimui, alternatyviems ginčų sprendimo būdams (pvz., mediacijai, kitokiam tarpininkavimui), ypač sprendžiant šeimos gyvenimo klausimus.

84. **Specialiosios tarnybos** turi būti realiai kontroliuojamos nepriklausomų teismų ir prokurorų. „Valdymas pažymomis“, manipuliavimas ir grasinimai jomis turi ryžtingai baigtis. Operatyvinė veikla ir jos metu surinkta informacija turi būti naudojama pagrįstai, be piktnaudžiavimų, o įtarimai ir kaltinimai grindžiami realiais įrodymais, o ne gandais ar spėlionėmis. Visų specialiųjų priemonių naudojimas turi būti griežtai kontroliuojamas, vadovaujantis principu, kad į žmogaus asmeninį gyvenimą gali būti kišamasi tik išimtiniais atvejais.

85. LŽP siekia saugoti ir stiprinti **teismų nepriklausomumą**. Kadangi teismų sistema yra neatsiejama valstybės ir visuomenės gyvenimo dalis, todėl ypatingas dėmesys turi būti skiriamas kandidatų į teisėjus atrankai, o teisėjais turi būti skiriami pačios aukščiausios kvalifikacijos ir pakankamą gyvenimo patirtį turintys teisininkai. Korupcija teismų sistemoje privalo būti

užkardoma, išaiškinama, viešinama ir baudžiama. Tam būtina stiprinti ikiteisminio tyrimo bei specialiųjų tarnybų veiklos kokybę, įtraukti visuomenę į teisingumo vykdymo priežiūrą.

86. **Prokuratūros sistema.** Iš visų teisėsaugos institucijų prokuratūra šiuo metu yra labiausiai priklausoma nuo politinių įtakų Ligšiolinis reformavimas iš esmės nedavė efektyvių rezultatų, pokyčiai paprastai apsiriboja tik generalinio prokuroro pakeitimu. Gremėzdiškumas, pseudonepriklausomumas ir konkretaus prokuroro atsakomybės už konkrečių bylų tyrimą nebuvimas kelia nerimą. Kontroliuojančių ir tikrinančių prokurorų yra žymiai daugiau, nei dirbančių su konkrečiomis bylomis. Tokia sistema suponuoja generalinio prokuroro atsakomybę už bet kurios bylos tyrimą, kas daro ją visiškai priklausomą nuo politikų, o prokuratūros darbą – neefektyvų. Todėl turi būti nustatyta aiški konkretaus prokuroro atsakomybė už konkrečios bylos ištyrimo bei ikiteisminio tyrimo kokybę bei jos pareikalauta, esant veiklos trūkumams.

87. Kokybiškai sustiprinti **ikiteisminio tyrimo grandį ir policiją.** Policija turi ne tik reaguoti, bet ir užkirsti kelią nusikaltimams. Šiandien Lietuvoje praktiškai neliko specializuotos policijos rengimo institucijos, kas lemia ir ženkliai kritusią policininkų su specialiais įgūdžiais parengimo kokybę bei kritusią šios profesijos prestižą. Todėl būtina įsteigti specialaus pavaldumo neuniversitetinę, specializuotą aukštąją mokyklą. Suprantant, kad visuomenė į policininką turėtų žvelgti kaip į ramybės, santarvės saugotoją ir pagalbininką, pirmiausiai reikia kelti policijos autoritetą visuomenės akyse, šalinti bet kokias korupcijos apraiškas policijoje. Kita vertus, suprasdami, kad šioje sistemoje dirbantys pareigūnai kiekvieną dieną rizikuoja savo gyvybe, turime užtikrinti, kad valstybė pareigūnams garantuotų orų atlyginimą bei tinkamas socialines garantijas. Šios priemonės didins policininko profesijos patrauklumą ir, laikui bėgant, pritrauks į sistemą kvalifikuotų, jaunų ir sąžiningų žmonių. Siekiant policijos sistemos kokybinio lūžio, taip pat būtina užtikrinti glaudesnę policijos pareigūnų ir vietos bendruomenių bendravimą.

88. **Žmogaus teisės.** Žmogaus orumas kyla iš žmogaus prigimties ir yra neliečiamas kaip savaime esantis žmogaus vertingumas. Prigimtines žmogaus teisės turi būti užtikrinamos visiems, nepriklausomai nuo jų pilietybės, gyvenamosios vietos, lyties, rasės, tautybės, etninės priklausomybės, kilmės, socialinės padėties, profesijos ar išsilavinimo, odos spalvos, religijos, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, kalbos, seksualinės orientacijos, įgalumo ar kitų aspektų. Šios teisės yra viena su kita tiesiogiai susijusios, viena nuo kitos priklausančios ir nedalomos, o jų apsauga garantuoja žmogaus orumo apsaugą.

89. Pasisakome už **tėvystės ir motinystės** apsaugą, vaiko teises augti saugioje aplinkoje - darnioje, valstybės ir visuomenės visapusiškai palaikomoje, remiamoje šeimoje, nepriklausomai, kokia yra jos sudėtis. Nesiekiamo, kad būtų nustatytas šeimos tik kaip vien vyro ir moters sąjungos, apibrėžimas. Manome, kad kiekvienas turi laisvę pasirinkti savo įsitikinimus, seksualinę orientaciją, šeimos kūrimo modelį. Skatinsime tolerancijos ir pagarbos kultūrą.

90. Vienareikšmiškai esame už **lyčių lygybę.** Remiame moterų įgalinimą, platesnę dalyvavimą, įsitraukimą ir atstovavimą visuomenės bei verslo struktūrose (ypač priimant sprendimus, užimant aukštus postus, taip pat pareigas valstybės valdomų įmonių valdybose). Siekiame apsaugoti seksualines ir reprodukcinės vyrų ir moterų teises, politinį ir praktinį jų įgyvendinimą.

91. Remiame kiekvieno asmens lygybę, t. y. vienodų galimybių užtikrinimą, žmogaus teisių gynimą. Sieksime kuo mažesnio valstybės ir jos institucijų kišimosi į asmeninį žmogaus gyvenimą, užtikrinsime ir ginsime **privatumo neliečiamumą.** Ypač esame pasiryžę ginti ir įtvirtinti kiekvieno asmens teisę į švarią, sveiką, saugią, tinkamą ir palankią gyventi, kiek įmanoma mažiau užterštą aplinką.

92. **Gyvūnų gerovės apsauga.** Gyvosios gamtos pažinimas neturi būti vykdomas žmogaus valią ir poreikius iškeliant aukščiau už kitų gyvų ir jauslių būtybių gerovę. LŽP siekia, kad gyvūnai nebūtų

išnaudojami ir kankinami, todėl kelia konkrečius politinius siekius tam užtikrinti.

Pasisakome už priemones, kurios užtikrintų gyvūnų poreikius atitinkančias jų laikymo sąlygas, tiesioginį atsakomybės už netinkamą elgesį su gyvūnais taikymą, efektyvesnę gyvūnų prieglaudų ir veterinarų darbą, pažabotų nelegalias ir neetiškas gyvūnų išnaudojimo ekonominiais tikslais praktikas. Pvz., pasisakome už privalomą gyvūnų ženklinimą, nepalaikome laukinių gyvūnų naudojimo cirkuose, zoologijos sodų ir kailių fermų veiklos, ritualinio gyvulių skerdimu.

VI. VIENINGA EUROPA ATVIRAME PASAULYJE

93. Valstybė, kuri efektyviai išnaudoja savo **diplomatiją**, ginančią nacionalinius šalies interesus ekonomikos, saugumo, žmogaus teisių bei tarptautinių santykių srityse, visada susilaukia tarptautinio dėmesio, pripažinimo bei pagarbos. Sėkminga užsienio politika, kaip strategijų ir jų kryptingo įgyvendinimo visuma, skatina verslą, investicijas, ugdo savo šalies piliečių pasitikėjimą valstybe ir tikėjimą jos ateitimi.

LŽP sieks vykdyti tarptautinę politiką, kuria remiama tolesnė Europos Sąjungos šalių integracija ir pačios sąjungos stiprinimas, įskaitant tolesnę teisės normų harmonizavimą ir gyvenimo lygio supanašėjimo skatinimą, regioninės kaimynystės puoselėjimas ir tarptautinis bendradarbiavimas.

Lietuvos užsienio politikos tikslams pasiekti reikia reformuoti jos vykdymą taip, jog ji efektyviai tarnautų šalies ir jos piliečių interesams.

94. Už Lietuvos užsienio politiką tiesiogiai yra atsakinga Prezidento institucija. Kartu šalies diplomatinėje veikloje ir jos užsienio politikos formavime dalyvauja Užsienio reikalų ministerija, Seimo užsienio reikalų komitetas, Lietuvos diplomatinės atstovybės. **Bendradarbiavimas** tarp minėtų institucijų, įgyvendinant pagrindines užsienio politikos gaires yra nepakankamas. Be to, institucijų darbas dažnai dubliuojamas. LŽP siūlys įvertinti besidubliuojančias funkcijas bei užsienio politikos formavime dalyvaujančių institucijų veiklą ir jų darbo efektyvumą.

Kadangi Lietuva turi ribotus finansinius ir žmogiškuosius išteklius, tarp jų ir diplomatinis, Lietuvos užsienio politika turėtų koncentruotis tik į pagrindines kryptis – regioninę kaimynystės politiką, santykius su sąjungininkais NATO ir ES.

95. Lietuva turi numatyti aiškią užsienio politikos **strategiją**, jos prioritetus ir šių laikytis. Kadangi užsienio politika yra ilgalaikė, būtina sutarti dėl aiškių tikslų ir prioritetų (Lietuvos santykiai su kaimyninėmis valstybėmis, Lietuvos nacionaliniai interesai tarptautinėse institucijose, tokiose kaip ES, NATO, EBPO, TVF, Pasaulio Bankas ir pan., Lietuvos verslo atstovavimas ir naujų rinkų paieška įvairiose pasaulio šalyse). Tarptautiniai santykiai su visomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis turi būti grindžiami abipusės pagarbos, supratimo, naudos ir atsakingumo principais.

96. **Žaliosios iniciatyvos** užsienio politikoje. Globalinių procesų metu išryškėjo tarptautinės iniciatyvos, skirtos apsaugoti valstybes ir regionus nuo gamtą žalojančių ir visuomenėms pavojingų procesų (pvz., atominių elektrinių statyba Baltarusijoje, netoli Vilniaus ir Rusijos Federacijos Kaliningrado srityje). Todėl reikia pasinaudoti galimybėmis ir turimomis diplomatinėmis išgalėmis prisidėti prie tarptautinės bendruomenės veiklos, saugant Lietuvos žmones ir jos gamtos išteklius nuo potencialių pavojų atsiradimo kaimynystėje.

Lietuvos diplomatija turėtų aktyviai remti aplinkosaugines ir taikos iniciatyvas visame pasaulyje ir skatinti aplinkai draugišką ir nesmurtinę politiką. Lietuvos diplomatai turi būti pajėgūs perimti

tarpininkų vaidmenis konfliktų zonose ir padėti spręsti tarptautines problemas. Tam būtina labiau ir efektyviau bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis, tokiomis kaip JTO.

Ilgalaikė iniciatyva: Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencija (COP) Lietuvoje.

Lietuva nuo 1995 m. yra Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (angl. UNFCCC) šalis-narė. Nepaisant Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo ratifikavimo, Lietuva yra pasyvi tarptautinėje klimato kaitos politikos arenoje. Kitaip nei kaimyninė Lenkija, kuri per pirmuosius 25 konvencijos gyvavimo metus surengė net tris metines UNFCCC konferencijas (paskutinė - 2018 m. gruodį Katovicuose).

UNFCCC metinės konferencijos, kurioje apsilanko virš 10 tūkst. dalyvių (derybininkų ir specialistų iš mokslo ir verslo sričių), rengimas yra itin sudėtingas valstybinio masto organizacinis uždavinys, reikalaujantis sukauptų klimato kaitos ekspertinių žinių, ypatingų diplomatinių ir logistinių pastangų. Tačiau tai puiki galimybė atkreipti pasaulio visuomenės - ypač politikų, mokslininkų ir verslininkų - dėmesį į savo šalį, parodyti jos rūpestį aplinkosauga, ekonominę ir inovacijų potencialą. Taip pat aktyvuoti susirūpinimą aplinkosauga ir klimato kaita pačios šalies viduje.

LŽP įsitikinusi, kad Lietuva pajėgi iki 2030 m. surengti tokią konferenciją, sutelkusi valstybės institucijų, NVO ir verslo atstovų pajėgas. Tai būtų ryški, šalį vienijanti ir Lietuvai ilgalaikėje prasme naudinga užsienio politikos iniciatyva. Mes plėtosime šią idėją ir populiarinsime ją tarp politikų, nevyriausybininkų, verslininkų ir šalies gyventojų.

97. Nacionalinis saugumas ir krašto apsauga. Lietuvos geopolitinė bei strateginė padėtis istoriškai nėra saugi, todėl nepaisant pasikeitusių geopolitinių realijų (narystė NATO), negali būti iliuzijų, jog šalies saugumui ateityje neiškils jokių grėsmių. Taip pat nėra abejonių, jog Lietuva vien turimomis karinėmis priemonėmis į tam tikras iškilusias grėsmes efektyviai reaguoti nebūtų pajėgi dėl ekonominės, demografinės ir socialinės padėties, dėl nepakankamų finansinių išteklių karinėms ir nacionalinio saugumo reikmėms suformuoti. Lietuva viena, be partnerių ir sąjungininkų paramos, nėra pajėgi reaguoti ir į grėsmes, kylančias informacinėje erdvėje. Nacionalinį saugumą užtikrina ne vien karinės ar kitos nacionalinio saugumo pajėgos. Visų pirma, stipri pilietinė bendruomenė yra nacionalinio saugumo pagrindas, o krizės atveju visų šių elementų susitelkimas, tamprus bendradarbiavimas ir rezistencija bei narystė NATO gali užtikrinti Lietuvos nepriklausomybę.

LŽP požiūriu, Lietuva turi realiai įvertinti savo galimybes ir investuoti į tas krašto apsaugos kryptis, kurios efektyviausiu būdu užtikrintų nacionalinį saugumą.

98. Lietuvos narystė tarptautinėse organizacijose. Tai yra vienas svarbiausių išorinio bei fizinio saugumo garantų. Lietuvos žaliųjų partija sieks, kad NATO teikiamos saugumo garantijos bei priemonės, skirtos agresijos atveju apginti Lietuvą, būtų realios ir aktyvios. Iš kitos pusės, iškilus būtinybei, Lietuva su turimomis priemonėmis turėtų tapti ne tik išorinio saugumo vartotoja, bet ir tiekėja. Tai nereiškia, jog Lietuva turėtų besąlygiškai remti kiekvieną tarptautinių organizacijų iniciatyvą ir prisiimti galimybes viršijančius įsipareigojimus, tiek dalyvaudama tarptautinėse operacijose, tiek investuodama į karines pajėgas.

99. Nesmurtiniai konfliktų ir ginčų sprendimo būdai. Šiuolaikiniuose tarptautiniuose tiek daugiašaliuose, tiek dvišaliuose santykiuose privalo vyrėti nesmurtiniai, taikaus dialogo ir bendradarbiavimo konfliktų sprendimo būdai. Lietuvos žaliųjų partija sieks, jog Lietuva žymiai daugiau dėmesio skirtų nesmurtinių priemonių diegimui bei įgyvendinimui. Tam būtina plėsti įvairias bendradarbiavimo formas tarp institucijų ir nevyriausybinių organizacijų.

100. **Krašto apsaugos institucijos** turėtų stiprinti savo tiesioginę veiklą – saugoti Lietuvą, jos institucijas ir piliečius nuo kylančių grėsmių ir joms iš anksto užkirsti kelią. LŽP manymu, valstybė turėtų telkti dėmesį ne į smurtiniams konfliktams pritaikyto ginkluotųjų pajėgų rezervo ruošimą, kurio nauda šiuolaikiniame konflikte yra abejotina, o pirmiausiai – į pilietiškumo, pasyvios rezistencijos, informacijos sklaidos programas. Lietuvos patirtis 1988 – 1991 m. parodė, kad būtent nesmurtinio pasipriešinimo priemonės, o ne karinės, yra efektyvesnės šalies nepriklausomybei apginti. LŽP palaiko šaulių organizacijos veiklos plėtrą, tokiu būdu skatinant savanorišką pasirengimą ginti savo šalį.

Lietuvos žaliųjų partijos pirmininkas

Remigijus Lapinskas

Programa patvirtinta eiliniame LŽP suvažiavime 2018 m. spalio 27 dieną.
